

DOI: 10.18523/2617-2607.2025.15.19-44

УДК 347.97

Дар'я Богатчук

Кандидат юридичних наук, старший викладач
кафедри загальнотеоретичного правознавства та публічного права
факультету правничих наук
Національний університет «Києво-Могилянська академія», Київ, Україна
<https://orcid.org/0009-0008-6804-6765>
d.bohatchuk@ukma.edu.ua

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ

У статті розглянуто перспективи розвитку електронного судочинства в Україні, орієнтовані на стратегічний курс України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та пов'язані з цим євроінтеграційні зобов'язання. Наголошено на важливості врахування під час впровадження електронного судочинства закріплених у Законі України «Про судоустрій і статус суддів» завдань (верховенство права, європейські стандарти, забезпечення кожного права на справедливий суд та поваги до інших прав і свобод), а також закріплених у ст. 129 Конституції України основних засад судочинства. Проаналізовано особливості роботи модулів Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС). Виявлено потребу у вдосконаленні окремих аспектів для забезпечення орієнтованого на користувачів функціонування системи, зокрема доповнення додатковими інструментами та інформацією електронного кабінету, збільшення різноманітності шаблонів процесуальних документів, вдосконалення інструкцій для користувачів електронного суду. Звернено увагу на потребу у вирішенні поточних проблем функціонування електронного судочинства, як-от технічні збої та загрози кібербезпеці, зазначено про потребу в належному захисті даних в електронному судочинстві, в підвищенні цифрової грамотності та забезпечення технічним обладнанням, у вдосконаленні нормативно-правового регулювання та ін. Здійснено огляд перспектив використання штучного інтелекту для забезпечення стабільної та ефективної роботи електронного судочинства. Зроблено висновок про те, що забезпечення функціонування інструментів електронного судочинства в сучасних умовах стрімкої цифровізації слід розглядати як елемент доступу до правосуддя, що, своєю чергою, є невіддільним елементом верховенства права.

Ключові слова: електронний суд, цифровізація, Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, Єдина судова інформаційно-комунікаційна система, штучний інтелект, верховенство права.

Постановка проблеми

Імплементация та розвиток електронного судочинства є передумовою для забезпечення права на доступ до суду в сучасних умовах стрімкого розвитку технологій. Розвиток цифровізації правосуддя є вагомим частинкою судової реформи та важливим питанням для виконання євроінтеграційних зобов'язань України. Функціонування електронного судочинства набуває особливого значення для забезпечення справедливості та безперервності здійснення правосуддя в умовах і викликах воєнного стану в Україні. Водночас у процесі впровадження електронного судочинства в Україні виникає чимало проблем, що потребують розуміння стратегічного напряму розвитку в цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання електронного правосуддя в Україні неодноразово ставало предметом досліджень українських науковців та експертів, серед яких: О. Берназюк, М. Бондаренко, В. Бринцев, О. Бринцев, Ж. Васильєва-Шаламова, Н. Голубєва, Л. Діденко, Н. Іванюта, Л. Калініченко, Н. Канюка, С. Кравцов, В. Мильцева, Л. Омельчук, Н. Сакара, Л. Сердюк, О. Скочиляс-Павлів, Р. Ханік-Посполітак, П. Цимбал, Т. Цувіна, К. Янішевська та ін. Водночас розвиток цифровізації правосуддя є динамічним процесом і потребує постійної актуалізації наукових досліджень задля використання найкращих практик з метою забезпечення права на справедливий суд.

Метою цієї статті є дослідження перспектив розвитку електронного судочинства в Україні для підвищення ефективності, доступності та прозорості правосуддя.

Виклад основного матеріалу

Електронне судочинство має низку ключових елементів, серед яких: система електронного документообігу, електронні кабінети, дистанційна участь у судових засіданнях, система автоматизованого розподілу справ, разом із застосуванням інновацій, зокрема можливостей штучного інтелекту¹.

Олександр Берназюк пропонує таке визначення: «...електронне судочинство є комплексним поняттям, яке означає особливу форму організації судової влади, що заснована на застосуванні цифрових технологій та спрямована на підвищення ефективності, досягнення оперативності, забезпечення доступності правосуддя, а також автоматизацію деяких внутрішньоуправлінських та зовнішньоуправлінських процесів із метою забезпечення реалізації своєї головної функції — здійснення правосуддя на засадах верховенства права, справедливості, відкритості та прозорості, доступності тощо»².

Для реалізації електронного судочинства в Україні функціонує Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система (ЄСІТС), що має, зокрема, такі підсистеми (модулі):

- підсистема «Електронний кабінет»,
- підсистема «Електронний суд»,
- підсистема відеоконференцзв'язку.

Для функціонування ЄСІТС важливою є наявність чинного кваліфікованого електронного підпису (КЕП), за допомогою якого здійснюється реєстрація в системі (п. 4.2 Інструкції з використання підсистеми «Електронний кабінет» ЄСІТС³; п. 4.2 Інструкції користувача підсистеми «Електронний суд» ЄСІТС⁴) та підписуються створені електронні документи (п. 2.4 Інструкції користувача підсистеми «Електронний суд» ЄСІТС⁵) і додатки до них (п. 2.6 Інструкції користувача підсистеми «Електронний суд» ЄСІТС⁶).

До створених електронних документів користувачі підсистеми «Електронний суд» можуть додавати інші файли, наприклад, зображення або відеофайли (п. 2.5 Інструкції користувача підсистеми «Електронний суд» ЄСІТС⁷). В інформаційних і спливаючих вікнах на відповідних сторінках і розділах Електронного суду зазначено технічні вимоги до форм електронних документів та їхніх додатків, а також обмеження щодо їхнього розміру, формату та інших характеристик (п. 2.5 Інструкції користувача підсистеми «Електронний суд» ЄСІТС⁸). Водночас є потреба в більшій різноманітності шаблонів процесуальних документів та в додаткових інструментах редагування текстів і створення документів в електронному кабінеті.

Користувач Електронного суду може відстежувати рух і стан розгляду процесуальних та інших документів (п. 2.7 Інструкції користувача підсистеми «Електронний суд» ЄСІТС⁹); зокрема, завдяки

¹ Сергій Горovenko, «Дотримання права на справедливий суд під час проведення судового засідання у дистанційному режимі» (дипломна робота, Київська школа економіки, 2021), 7–8, <https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/07/Serhiy-Gorovenko-Master-Thesis.docx.pdf>.

² Олександр Берназюк, «Цифрові технології у праві: тенденції та перспективи розвитку» (дис. д-ра юрид. наук, Ужгородський національний університет, 2021), 192, <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/33609>.

³ Інструкція з використання підсистеми «Електронний кабінет» Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затверджено наказом ДП «ЦСС» 74-ОД, 22 вересня 2021, https://wiki.court.gov.ua/images/c/cc/Інструкція_користувача_Електронного_кабінету_ЄСІТС.pdf.

⁴ Інструкція користувача підсистеми «Електронний суд» Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затверджено наказом ДП «ЦСС» 74-ОД, 22 вересня 2021, https://wiki.court.gov.ua/images/e/e4/Інструкція_користувача_Електронного_суду_ЄСІТС.pdf.

⁵ Там само.

⁶ Там само.

⁷ Там само.

⁸ Там само.

⁹ Там само.

можливості формування «картки руху документа» надається доступ до такої інформації: стан документа, дата створення, дата останнього коригування, дата підписання, дата відправки до суду, дата реєстрації в суді, дата набрання законної сили (п. 5.12.5 Інструкції з використання підсистеми «Електронний кабінет» ЄСІТС¹⁰; п. 5.1.22 Інструкції користувача підсистеми «Електронний суд» ЄСІТС¹¹). Також, на нашу думку, доцільно передбачити в переліку доступної інформації про рух документа і такий індикатор, як «дата реєстрації в суді».

Відповідно до наявної судової практики можна зробити висновок про обов'язок учасника судового провадження відстежувати у своєму електронному кабінеті рух і стан розгляду документа в суді¹². У постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 12 листопада 2024 р. у справі № 120/17546/23, зокрема, зазначено (пункти 30 і 31 відповідно):

З аналізу зазначених положень Інструкції вбачається, що функціонал Електронного суду наділяє особу, яка звертається до суду з процесуальним документом (заявою) через Електронний суд, можливістю відслідковувати рух та стан розгляду в суді поданих цією особою документів¹³;

...відповідач мав би упевнитися в направленні сформованої 09.05.2024 апеляційної скарги до суду апеляційної інстанції, перевірявши в Електронному кабінеті користувача, від імені якого подавалися документи, статус апеляційної скарги та наявність відомостей про її доставку до суду¹⁴.

ЄСІТС дозволяє користувачам подавати до суду первинні та вторинні заяви, інші процесуальні документи в електронній формі (п. 12, п. 12.13.1 Інструкції з використання підсистеми «Електронний кабінет» ЄСІТС¹⁵), отримувати та оскаржувати рішення суду (п. 12.14 Інструкції з використання підсистеми «Електронний кабінет» ЄСІТС¹⁶), а також дистанційно брати участь у судових засіданнях. Засобами Електронного суду користувачі можуть у режимі онлайн сплатити судовий збір (п. 2.28, п. 12.11 Інструкції користувача підсистеми «Електронний суд» ЄСІТС¹⁷; п. 12.12 Інструкції з використання підсистеми «Електронний кабінет» ЄСІТС¹⁸).

Розвиток подальшої цифровізації правосуддя є частиною євроінтеграційних зобов'язань України. Стратегічний курс України на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору закріплений у Конституції України¹⁹ і має бути основним орієнтиром під час розгляду перспектив розвитку українського електронного судочинства.

Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі — Угода про асоціацію) передбачено:

Сторони зміцнюють своє співробітництво щодо розвитку інформаційного суспільства на користь приватних осіб і бізнесу через забезпечення загальнодоступності інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та через кращу якість послуг за доступними цінами (ст. 389)²⁰.

Стаття 391 Угоди про асоціацію передбачає, що співробітництво щодо розвитку інформаційного суспільства охоплює, зокрема, такі сфери:

а) сприяння широкосмуговому доступу, поліпшення безпеки мереж та широкому використанню ІКТ приватними особами, бізнесом та адміністративними органами шляхом розвитку локальних ресурсів Інтернет

¹⁰ Інструкція з використання підсистеми «Електронний кабінет» Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

¹¹ Інструкція користувача підсистеми «Електронний суд» Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

¹² Тетяна Рабко, «Обов'язок сторони у власному Електронному кабінеті відслідковувати рух та стан розгляду документів у суді», Вища школа адвокатури НААУ, 17 грудня 2024, <https://www.hsa.org.ua/lectors/rabko-tetyana/articles/oboviazok-storoni-u-vlasnomu-elektronnomu-kabineti-vidslidkovuvati-rux-ta-stan-rozgliadu-dokumentiv-u-sudi>.

¹³ Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду, справа 120/17546/23, адміністративне провадження К/990/30953/24, постанова, 12 листопада 2024, п. 30, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123060147>.

¹⁴ Там само, п. 31.

¹⁵ Інструкція з використання підсистеми «Електронний кабінет» Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

¹⁶ Там само.

¹⁷ Інструкція користувача підсистеми «Електронний суд» Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

¹⁸ Інструкція з використання підсистеми «Електронний кабінет» Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

¹⁹ Конституція України, 28 червня 1996, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

²⁰ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

і впровадження онлайн-послуг, зокрема електронного бізнесу, електронного уряду, електронної охорони здоров'я і електронного навчання²¹.

А стаття 394 Угоди про асоціацію встановлює, що «Сторони сприяють поступовому наближенню до права і нормативно-правової бази ЄС у галузі регулювання інформаційного суспільства і електронних комунікацій»²².

У Звіті про прогрес України в межах Пакета розширення Європейського Союзу 2024 року наголошено, що «потрібно більше зусиль для цифровізації системи правосуддя» (неофіційний переклад)²³. Зокрема, у цьому Звіті зазначено:

Функціональний аудит ЄСІТС, завершений у серпні 2024 року, вказав на недоліки в процесах координації, управління та обслуговування ІКТ в судовій системі. Україна також має ухвалити законодавство для розширення використання дистанційних онлайн-слухань. Певного прогресу було досягнуто в регулюванні використання електронних кабінетів для обміну документами, забезпечення інтероперабельності між ЄСІТС та іншими державними реєстрами, а також цифровізації в системі кримінальної юстиції (неофіційний переклад)²⁴.

Національною економічною стратегією на період до 2030 року, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179, закріплено, зокрема, таку стратегічну ціль за напрямом «верховенство права»: «забезпечення справедливого правосуддя в Україні, що базується на верховенстві права, захисті прав і свобод людини, фізичних та юридичних осіб»²⁵, і такі завдання для її досягнення:

розроблення в установленому порядку законопроектів щодо:

- переведення в електронну форму процесів документообігу в судах
- запровадження можливості розгляду окремих категорій справ он-лайн незалежно від місцеперебування сторін і суду
- спрощення судових процедур у тій мірі, яка не погіршує гарантій судового захисту, прав і свобод людини
- забезпечення повного функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи
- оновлення Єдиного державного реєстру судових рішень на основі доопрацьованої архітектури
- запровадження системи штучного інтелекту для сприяння самостійному врегулюванню правового спору сторонами, а також для підготовки проектів судових рішень
- забезпечення значної кількості сервісів судів та судових послуг в електронному режимі²⁶.

За напрямом «Цифрова економіка» Національною економічною стратегією на період до 2030 року передбачено, що «цифрові технології — основа добробуту України; світ, де створюються наші нові можливості; сфера, що визначає суть трансформацій у країні для кращого життя, роботи, творчості, навчання»²⁷.

У затвердженому розпорядженні Кабінету Міністрів України від 9 лютого 2024 р. № 133-р плані заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2023 року (План заходів), для виконання рекомендації Європейської Комісії завершити комплексний технічний та функціональний аудит існуючих інформаційно-телекомунікаційних систем, бізнес-процесів та організаційної структури

²¹ Там само.

²² Там само.

²³ “more efforts are needed to digitalise the justice system”, European Commission, Commission Staff Working Document, *Ukraine 2024 Report, Accompanying the document, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, 2024 Communication on EU enlargement policy*, SWD(2024) 699 final (Brussels, 30.10.2024), 1-104, 32, https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine%20Report%202024.pdf.

²⁴ “A functional audit of UJITS, completed in August 2024, pointed to the deficiencies in the judiciary’s ICT coordination, management and maintenance processes. Ukraine should also adopt legislation to expand the use of remote online hearings. Some progress was achieved with the regulation of electronic cabinet use for the exchange of documents, interoperability between UJITS and other state registers and digitalisation of the criminal justice chain”, *Ibid*.

²⁵ Національна економічна стратегія на період до 2030 року, затверджено постановою Кабінету Міністрів України 179, 3 березня 2021, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text>.

²⁶ Там само.

²⁷ Там само.

передбачено такі заходи: 1) проведення технічного та функціонального аудиту ЄСІТС (вересень 2024 р.); 2) розроблення та затвердження нової концепції ЄСІТС з урахуванням результатів вказаного вище аудиту (грудень 2024 р.)²⁸.

Також План заходів містить посилання на рекомендацію Європейської Комісії схвалити та розпочати реалізацію дорожньої карти модернізації інформаційно-телекомунікаційних систем у судовій системі, включно з розробленням нової системи управління справами, на основі результатів технічного та функціонального аудиту ЄСІТС²⁹. На виконання цієї рекомендації передбачено такі заходи зі строком виконання до грудня 2027 р.:

розроблення дорожньої карти модернізації відповідних інформаційно-телекомунікаційних систем; розроблення функціональних вимог для модифікації існуючих та розроблення нових інформаційно-телекомунікаційних систем; розроблення технічних завдань модифікації існуючих та розроблення нових інформаційно-телекомунікаційних систем; впровадження розроблених програмних продуктів³⁰.

Згідно з рекомендаціями Європейської Комісії було проведено технічний та функціональний аудит системи ЄСІТС³¹. За результатами цього аудиту 30 жовтня 2024 р. в місті Києві було презентовано проєкт нової Концепції Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи (ЄСІКС)³². Нова Концепція ЄСІКС, згідно з проєктом, доступним на вебпорталі «Судова влада України»³³, передбачає функціонування десяти підсистем:

1. Електронний документообіг суду.
2. Відеоконференцз'язок.
3. Вебпортал суддівської влади.
4. Єдиний державний реєстр судових рішень.
5. Єдиний державний реєстр виконавчих документів.
6. Управління персоналом та фінансово-господарською діяльністю органів судової влади.
7. Суддівське досьє.
8. Управління навчанням.
9. Дайджести та коментарі.
10. Опрацювання звернень викривачів³⁴.

Відповідно до проєкту концепції заплановано забезпечення функціонування персонального простору користувача ЄСІКС, побудованого у форматі Super-app³⁵. При цьому передбачено посилений захист інформації в системі, для якого повинно бути забезпечено, зокрема, мультифакторну автентифікацію користувачів, захищений обмін даними (в разі потреби) з використанням криптографічного захисту, резервне копіювання інформації системи³⁶. Підсистема «Електронний документообіг суду», яка є основою ЄСІКС, за новою концепцією має забезпечувати багато функцій, зокрема створення документів з використанням компонента «Текстовий редактор» та «Шаблонізатор», оцифрування паперових документів та розпізнавання тексту, автоматичне заповнення інформації в документах на базі наявної та ін.³⁷ Для підвищення ефективності функціонування підсистеми передбачено можливість використання штучного інтелекту, наприклад, для здійснення пошуку тексту, генерації проєктів документів, перевірки тексту документів на наявність орфографічних та змістових помилок, формування стислого змісту

²⁸ План заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2023 року, затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України 133-р, 9 лютого 2024, <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-planu-zakhodiv-z-vykonannia-rekomendatsii-ievropeiskoi-komisii-predstavlenykh-u-90224?fbclid=IwAR2wBTVoHXQtpZtuJshkIRK1twU5Dcn4Uo1eqaEwbgO319OtNvw935fTrc>.

²⁹ Там само.

³⁰ Там само.

³¹ «Технічний аудит модулів ЄСІТС завершено: подробиці», *Судово-юридична газета, Суд інфо*, 25 грудня 2023, <https://sud.ua/uk/news/sud-info/289023-tekhnicheskii-audit-moduley-esits-zavershen-podrobnosti>.

³² Анастасія Ковальова, «Презентована нова концепція Електронного суду, створена за підтримки USAID», *Главком*, 1 листопада 2024, https://glavcom.ua/news/prezentovana-nova-kontseptsija-elektronnoho-sudu-stvorena-za-pidtrimki-usaid-1029103.html?utm_source=chatgpt.com.

³³ Концепція ЄСІКС, <https://court.gov.ua/storage/portal/dsa/news/Kontseptsia%20ESIKS.pdf>.

³⁴ Там само, 21.

³⁵ Там само, 17.

³⁶ Там само, 19, 20.

³⁷ Там само, 23, 44.

документа, підбору відповідної судової практики та підбір оптимальної моделі розгляду справи³⁸. Розбудову нової ЄСІКС згідно з проєктом було заплановано здійснити до 2028 р.³⁹, проте станом на лютий 2025 р. склалася невизначена ситуація щодо можливості втілення цього проєкту⁴⁰. Для належної та сталої реалізації модернізованої ЄСІКС важливо посилити інституційну спроможність Державної судової адміністрації України та ДП «ІСС» за державної підтримки.

Загалом, аналізуючи стратегічні напрями та перспективи розвитку електронного судочинства в Україні, слід передовсім зважати на цілі впровадження електронного судочинства і загалом функціонування судової влади. У зв'язку з цим варто звернути увагу на основоположний Закон України «Про судоустрій і статус суддів», який згідно з преамбулою «визначає організацію судової влади та здійснення правосуддя в Україні, що функціонує на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і забезпечує право кожного на справедливий суд»⁴¹. У ст. 2 цього Закону завдання суду визначено так: «Суд, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України»⁴². Отже, саме зазначені цілі і завдання мають бути орієнтиром для впровадження та розвитку електронного судочинства: верховенство права, європейські стандарти, забезпечення кожному права на справедливий суд та поваги до інших прав і свобод.

Як резюмує О. Берназюк, функціональні можливості електронного судочинства (зокрема підсистеми «Електронний суд») для зовнішніх користувачів спрямовані на «підвищення оперативності, зручності, доступності до правосуддя, забезпечення дотримання таких конституційних засад здійснення правосуддя, як верховенство права, що досягається, головним чином, через захисні механізми системи від несанкціонованого втручання в її роботу, корегування або знищення інформації (що міститься у судових рішеннях, інших процесуальних документах), а також шляхом забезпечення послідовного призначення справи до розгляду у черговості надходження та реєстрації позовних заяв (скарг), усунення можливості суб'єктивного втручання у процес визначення пріоритетності судової справи у межах встановленого процесуальними кодексами строку її розгляду тощо»⁴³.

Своєю чергою, для внутрішніх користувачів, як-от, наприклад, судді та працівники апаратів судів, функціональні можливості спрямовані на забезпечення автоматизації процесів управління судовими справами, що «дає змогу не тільки суттєво спростити управлінський цикл, а й вирішити деякі інші завдання, пов'язані із забезпеченням законності в судочинстві, мінімізацією арифметичних, методичних, граматичних помилок, зумовлених так званим “людським фактором”, що фактично визначає перехід до нової форми публічного управління в судах»⁴⁴.

Ірина Русанова вважає, що інструменти електронного правосуддя є необхідною гарантією електронної демократії, адже судова влада є ключовим компонентом демократії, а доступ до правосуддя — це важливий аспект доступу до демократичних процесів та інститутів⁴⁵.

Право на справедливий суд закріплене у ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод⁴⁶ і містить низку елементів, серед яких, з огляду на положення вказаної статті, можна виокремити такі: право на справедливий розгляд справи; право на публічний розгляд справи; право на розгляд справи упродовж розумного строку; право на розгляд справи незалежним і безстороннім судом, встановленим законом; презумпція невинуватості; права обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, в тому числі, право бути негайно і детально поінформованим зрозумілою мовою про характер і причини висунутого обвинувачення, мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту, захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, одержувати безоплатну допомогу перекладача за потреби, допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб

³⁸ Там само, 23, 24.

³⁹ Там само, 44.

⁴⁰ «Модернізація ЄСІТС під загрозою — Державна судова адміністрація шукає нові джерела фінансування», *Судово-юридична газета, Суд інфо*, 17 лютого 2025, <https://sud.ua/uk/news/publication/323305-modernizatsiya-esits-pod-ugrozoj-gosudarstvennaya-sudebnaia-administratsiya-ischet-novye-istochniki-finansirovaniya>.

⁴¹ Верховна Рада України, *Про судоустрій і статус суддів*, Закон України 1402-VIII, 2 червня 2016, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>.

⁴² Там само.

⁴³ Берназюк, «Цифрові технології у праві: тенденції та перспективи розвитку», 261.

⁴⁴ Там само, 268.

⁴⁵ Ірина Русанова, «Сучасні проблеми запровадження електронного судочинства в Україні», *Публічне право* 3 (43) (2021): 42, <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2021-43-4>.

⁴⁶ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини), https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

їх допитали, а також вимагати виклику й допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення⁴⁷. Елементом права на справедливий суд також є право на доступ до суду⁴⁸.

Роксолана Ханик-Посполітак, досліджуючи функціонування електронного правосуддя, наголошує на його важливості для реалізації принципу доступності правосуддя з огляду на основоположне право на судовий захист⁴⁹.

Тримуючи у фокусі зазначені вище орієнтири, нові технологічні та організаційні спроможності електронного судочинства мають сприяти вирішенню поточних проблем його функціонування, як-от технічні збої та загрози кібербезпеці. Науковці застерігають про ризик втрати інформації в електронній формі через втручання в систему⁵⁰, а отже, потрібно мінімізувати цей ризик. Як зазначено в Національній економічній стратегії на період до 2030 року, затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179:

За Глобальним індексом кібербезпеки Україна займає 54 місце із 175 країн. Відставання від розвинених країн зумовлено невідповідністю сучасним викликам системи забезпечення кібербезпеки та відповідних професійних стандартів, слабкорозвинутою системою реагування на кібератаки тощо⁵¹.

Для підвищення рівня кібербезпеки Національною економічною стратегією на період до 2030 року передбачено такі завдання:

впровадження організаційно-технічної моделі національної системи кібербезпеки
розроблення проекту закону щодо створення галузевих центрів управління кібербезпекою та відповідних кіберінфраструктур
впровадження нових стандартів у галузі захисту та безпеки інформації з урахуванням міжнародних стандартів, прийнятих в інших державах, зокрема NIST, ISO, Cobit
забезпечення впровадження операторами та провайдерами засобів моніторингу Інтернет-трафіку для проведення оперативно-розшукових заходів уповноваженими правоохоронними органами (системи класу DPI)
утворення центрів реагування на кіберінциденти (SOC) та центрів обміну інформацією про кібератаки (ISAC)
забезпечення імплементації Конвенції Ради Європи про кіберзлочинність, ратифікованої Законом України від 7 вересня 2005 р. № 2824-IV
визначення кіберкомандування, що здійснюватиме активну протидію кібератакам на військові об'єкти та об'єкти критичної інфраструктури в мирний та воєнний час⁵².

Ці заходи мають сприяти захисту даних і в електронному судочинстві, що є особливо важливим для забезпечення захисту прав людини, зважаючи на характер інформації, що зберігається в ЄСІТС. Важливо, щоб цифровізація у сфері правосуддя не лише була спрямована на запровадження інновацій, але й відповідала безпековим стандартам, зокрема ISO/IEC 15408 та FIPS 140-2⁵³.

Звісно, доцільно використовувати сучасні технологічні рішення, зокрема із застосуванням штучного інтелекту, з метою забезпечення стабільної та ефективної роботи електронного судочинства. Державна судова адміністрація планувала використовувати штучний інтелект для обслуговування модулів ЄСІТС⁵⁴.

⁴⁷ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини).

⁴⁸ Горовенко, «Дотримання права на справедливий суд під час проведення судового засідання у дистанційному режимі», 6; Рада Європи, Європейський суд з прав людини, *Посібник зі статті 6. Право на справедливий суд (Цивільна частина)*, 14, https://www.echr.com.ua/wp-content/uploads/2018/02/Guide_Art_6_UKR.pdf.

⁴⁹ Роксолана Ханик-Посполітак, «Електронне правосуддя: сучасні європейські стандарти в цивільному судочинстві України», у *Міжнародна науково-практична конференція «Україна на шляху до Європи: реформа цивільного процесуального законодавства»: зб. наук. праць* (Київ: Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2017): 52–3, <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/20bf6159-18e0-4375-bec3-6624c8510f29/content>.

⁵⁰ Наталя Каныка, «Адміністративно-правове забезпечення електронного судочинства в Україні» (автореф. дис. канд. юрид. наук, Західноукраїнський національний університет, 2023), 9–10, https://www.wunu.edu.ua/svr/svr_D/kanyka/aref_Kanyka.pdf.

⁵¹ Національна економічна стратегія на період до 2030 року.

⁵² Там само.

⁵³ Концепція ЄСІКС, 18.

⁵⁴ «Як буде виглядати модернізована ЄСІТС: концепція Державної судової адміністрації», *Судово-юридична газета, Суд інфо*, 20 липня 2024, <https://sud.ua/uk/news/publication/305836-kak-budet-vyglyadet-modernizirovannaya-esits-kontseptsiya-gosudarstvennoy-sudebnoy-administratsii>.

Згідно з проєктом концепції ЄСІКС,

штучний інтелект може бути використаний для реалізації таких функцій:

- розпізнавання текстів завантажених в Систему документів (Optical Character Recognition), класифікація таких документів;
- виявлення в текстах документів інформаційних сутностей, що можуть мати юридичне значення (Entity Recognition), деперсоналізація (PII Removal) та маскування конфіденційної інформації (Data Masking);
- стенограма судових засідань та службових нарад, інші перетворення мовлення в текст на запит користувача (Speech 2 text);
- озвучування текстів судових рішень, інших документів на запит користувача, озвучування елементів інтерфейсу Системи, зокрема для людей з порушенням зору (Text 2 speech);
- узагальнення вмісту документів, перевірка вмісту на наявність змістових, граматичних, орфографічних, пунктуаційних помилок;
- перевірка актуальності норм законодавства, на які посилається автор документа;
- автоматичний переклад документів;
- контекстний семантичний пошук релевантних документів, підбір судової практики;
- рекомендація методології дослідження матеріалів та розгляду судової справи;
- генерація проєктів процесуальних документів;
- виявлення девіацій під час розгляду судової справи, зокрема ігнорування контексту, поданих доказів та аргументів, відхилення від загальної судової практики розгляду в аналогічних справах;
- надання базової правової допомоги користувачам⁵⁵.

Попри значні додаткові можливості штучного інтелекту для системи правосуддя, з урахуванням поточного розвитку штучного інтелекту та рівня суспільної довіри до технологій та загальної цифрової грамотності, використання штучного інтелекту для надання базової правової допомоги користувачам, як передбачено проєктом концепції ЄСІКС, на нашу думку, наразі є передчасним.

Розглядаючи перспективи впровадження штучного інтелекту в системі правосуддя України, варто звернути увагу на орієнтири, що містяться, зокрема, у Висновку КРЄС № 26 (2023): Рухаючись вперед: використання асистивних технологій у судочинстві⁵⁶, у прийнятій Європейською комісією з питань ефективності правосуддя (CEPEJ) Етичній хартії використання штучного інтелекту у судових системах та їх середовищі⁵⁷, у затверджених на її виконання дорожніх картах⁵⁸ та інструментах оцінки⁵⁹, у Висновку Ради Європейського Союзу «Доступ до правосуддя — використання можливостей діджиталізації» (2020)⁶⁰, а також у документах ПАРЕ⁶¹. У Висновку КРЄС № 26 (2023) наголошено на допоміжному, асистивному характері штучного інтелекту в правосудді: «ШІ має радше підтримувати, а не замінювати суддів» (п. 5)⁶². У п. 39 Висновків Ради Європейського Союзу «Доступ до правосуддя — використання можливостей діджиталізації» підкреслено, що «використання інструментів штучного

⁵⁵ Концепція ЄСІКС, 43.

⁵⁶ Консультативна рада європейських суддів, *Висновки КРЄС № 26 (2023): Рухаючись вперед: використання асистивних технологій у судочинстві*, CCJE(2023)3 (Страсбург, 1.12.2023), https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/vysnovok_kryes_no_26_neoficiynyy_perklad.pdf.

⁵⁷ European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), *European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment*, adopted at the 31st plenary meeting of the CEPEJ (Strasbourg, 3-4 December 2018), <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c>.

⁵⁸ European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), *Revised roadmap for ensuring an appropriate follow-up of the CEPEJ Ethical Charter on the use of artificial intelligence in judicial systems and their environment*, CEPEJ(2021)16, document adopted at the 37th plenary meeting of the CEPEJ, Strasbourg and online, 8 and 9 December 2021 (Strasbourg, 9 December 2021), <https://rm.coe.int/cepej-2021-16-en-revised-roadmap-follow-up-charter/1680a4cf2f>.

⁵⁹ European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), *Assessment Tool for the Operationalisation of the European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems and Their Environment*, CEPEJ(2023)16final, document adopted by the CEPEJ at its 41st plenary meeting, 4-5 December 2023 (4 December 2023), <https://rm.coe.int/cepej-2023-16final-operationalisation-ai-ethical-charter-en/1680adcc9c>.

⁶⁰ *Council Conclusions 'Access to justice — seizing the opportunities of digitalisation'*, 2020/C 342 I/01, OJ C 342I, p. 1–7, Document 52020XG1014(01) (14.10.2020), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.CI.2020.342.01.0001.01.ENG&oc=OJ%3AC%3A2020%3A342I%3ATOC>.

⁶¹ Parliamentary Assembly, Committee on Legal Affairs and Human Rights, *Justice by algorithm — the role of artificial intelligence in policing and criminal justice systems*, Report, Doc. 15156, Rapporteur Mr. Boriss Cilevičs, Latvia, SOC (01.10.2020), <https://pace.coe.int/en/files/28723/html>; Parliamentary Assembly, *Resolution 2341 (2020), Need for democratic governance of artificial intelligence*, text adopted by the Standing Committee, acting on behalf of the Assembly (22.10.2020), <https://pace.coe.int/en/files/28803/html>.

⁶² *Висновки КРЄС № 26 (2023): Рухаючись вперед: використання асистивних технологій у судочинстві*.

інтелекту не повинно впливати на повноваження суддів щодо прийняття рішень або на незалежність суддів» (неофіційний переклад)⁶³, а «[с]удове рішення завжди має прийматися людиною і не може бути делеговане штучному інтелекту» (неофіційний переклад)⁶⁴. Етична хартія використання штучного інтелекту у судових системах та їх середовищі містить таке застереження:

[к]оли інструменти штучного інтелекту використовуються для вирішення спору або як інструмент для допомоги в ухваленні судових рішень чи надання рекомендацій громадськості, важливо забезпечити, щоб вони не підривали гарантії права на доступ до суду та права на справедливий судовий розгляд (рівність сторін та повага до змагального процесу) (неофіційний переклад)⁶⁵.

Мету, принципи та завдання розвитку технологій штучного інтелекту в Україні визначено в Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. Розділом «Правосуддя» Концепції передбачено, що для досягнення мети Концепції потрібно забезпечити виконання таких завдань:

подальший розвиток вже існуючих технологій у сфері правосуддя (Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, Електронний суд, Єдиний реєстр досудових розслідувань тощо);
впровадження консультативних програм на основі штучного інтелекту, які відкриють доступ до юридичної консультації широким верствам населення;
попередження суспільно небезпечних явищ шляхом аналізу наявних даних за допомогою штучного інтелекту;
визначення необхідних заходів ресоціалізації засуджених шляхом проведення аналізу наявних даних за допомогою технологій штучного інтелекту;
винесення судових рішень у справах незначної складності (за взаємною згодою сторін) на основі результатів аналізу, здійсненого з використанням технологій штучного інтелекту, стану дотримання законодавства та судової практики⁶⁶.

У 2021 р. Вища рада правосуддя ухвалила рішення про погодження проєкту розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні» за умови врахування відповідних пропозицій та зауважень до нього⁶⁷.

Водночас статтею 16 Кодексу суддівської етики, затвердженого XI черговим з'їздом суддів України 22 лютого 2013 р., зі змінами, внесеними згідно з рішенням з'їзду суддів від 18 вересня 2024 р., передбачено, що «[в]икористання суддею технологій штучного інтелекту є допустимим, якщо це не впливає на незалежність та неупередженість судді, не стосується оцінки доказів і процесу ухвалення рішень та не порушує вимог законодавства»⁶⁸.

Штучний інтелект уже почали використовувати в системі правосуддя України. На нашу думку, успішним прикладом використання можливостей штучного інтелекту є база правових позицій Верховного Суду⁶⁹, яка «дає змогу здійснювати пошук релевантної практики Верховного Суду за великим текстовим фрагментом, за ключовим словом (ключовими словами), за текстовим документом, а також за посиланням на судові рішення, узятим із Єдиного державного реєстру судових рішень»⁷⁰.

⁶³ “...the use of artificial intelligence tools must not interfere with the decision-making power of judges or judicial independence”, *Council Conclusions ‘Access to justice—seizing the opportunities of digitalisation’*, 2020/C 342 I/01, OJ C 342I, p. 1–7, Document 52020XG1014(01) (14.10.2020), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.CI.2020.342.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AC%3A2020%3A342I%3ATOC>.

⁶⁴ “A court decision must always be made by a human being and cannot be delegated to an artificial intelligence tool”, *Ibid*.

⁶⁵ “When artificial intelligence tools are used to resolve a dispute or as a tool to assist in judicial decision-making or to give guidance to the public, it is essential to ensure that they do not undermine the guarantees of the right of access to the judge and the right to a fair trial (equality of arms and respect for the adversarial process)”, European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), *European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment*, adopted at the 31st plenary meeting of the CEPEJ (Strasbourg, 3–4 December 2018), 8, <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c>.

⁶⁶ Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України 1556-р, 2 грудня 2020, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>.

⁶⁷ Вища рада правосуддя, «ВРП ініціює запуск пілотного проєкту щодо застосування штучного інтелекту на базі суду першої інстанції», 10 лютого 2021, <https://www.hcj.gov.ua/news/vrp-iniciyuye-zapusk-pilotnogo-proyektu-shchodo-zastosuvannya-shchodo-zastosuvannya-shtuchnogo-intelektu-na-bazi-sudu>.

⁶⁸ Кодекс суддівської етики, затверджено XI черговим з'їздом суддів України 22 лютого 2013, зі змінами, внесеними згідно з рішенням з'їзду суддів від 18 вересня 2024, <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text>.

⁶⁹ Верховний Суд, «Знаходьте правові позиції», <https://lpd.court.gov.ua/>.

⁷⁰ Інструкція з використання інструментів пошуку в Базі правових позицій Верховного Суду, https://drive.google.com/file/d/1IbUAXcKT_rsVNSvRuSBN4a4K3R5Trd/view.

Штучний інтелект має значний потенціал для вдосконалення і підвищення ефективності функціонування електронного судочинства, дозволяючи обробляти значні обсяги інформації, генерувати тексти та впорядковувати дані, сприяючи в такий спосіб, зокрема, економії часових і фінансових ресурсів. Проте, зважаючи на поточний стан розвитку штучного інтелекту та орієнтуючись на принцип верховенства права, використання штучного інтелекту під час здійснення правосуддя повинно мати виключно допоміжний, асистивний характер, у жодному разі не замінюючи суддю щодо здійснення правосуддя та не завдаючи шкоди незалежності судді та суду.

Варто наголосити на важливості забезпечення захисту персональних даних у межах функціонування електронного суду. Захист персональних даних має відповідати положенням чинного українського законодавства, а також бути орієнтованим на стандарти законодавства ЄС, зокрема положення Загального регламенту про захист даних (GDPR)⁷¹. Крім того, потрібно брати до уваги положення Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних від 28 січня 1981 р., що набрала чинності для України 1 січня 2011 р.⁷² У контексті захисту персональних даних доцільно розробити та затвердити інструкції для суддів та співробітників апаратів судів стосовно використання інновацій у процесі здійснення правосуддя, зокрема щодо важливості дотримання обмежень на поширення персональних та інших даних у разі використання застосунків на основі штучного інтелекту.

Ще одним напрямом для розвитку є підвищення цифрової грамотності як суддів, так і адвокатів та інших потенційних учасників судового процесу. У Національній економічній стратегії на період до 2030 року, зокрема, зазначено: «Загальна оцінка цифрової грамотності громадян свідчить про те, що 53 відсотки громадян перебувають нижче позначки “базовий рівень”»⁷³. Науковці стверджують про недостатність інформаційних заходів популяризації системи електронного правосуддя, зокрема серед юристів⁷⁴. Крім того, згідно з дослідженнями, рівень довіри громадян до електронних інструментів здійснення правосуддя є низьким⁷⁵. Однією з проблем Ж. Васильєва-Шаламова та К. Кожемякіна називають забезпечення стабільного доступу до мережі «Інтернет» як представників суду, так і учасників судових проваджень⁷⁶.

Науковці вказують на обмежені через недостатнє матеріальне забезпечення можливості частини громадян України щодо користування сучасними технологіями⁷⁷, що, своєю чергою, ставить під загрозу дотримання принципу рівності⁷⁸. Висловлюються пропозиції на перехідному етапі забезпечувати доступність технічних засобів для використання електронного судочинства громадянами на базі створених спеціальних відділів органів територіальних громад⁷⁹ тощо.

Для ефективного розвитку електронного судочинства важливими є як готовність суддів і працівників апаратів судів до впровадження та підтримки розвитку технологічних інновацій, так і загальний рівень цифрової грамотності громадян.

Своєю чергою, інструменти українського електронного судочинства наразі не повною мірою враховують потреби користувачів системи, як-от судді, працівники апаратів судів та інших органів системи правосуддя, учасники судового процесу⁸⁰, тому пріоритетним напрямом для подальшого розвитку електронного судочинства має бути орієнтований на користувача підхід. Інструкції користувачів електронного суду мають бути чіткими, зрозумілими та ілюстративними.

⁷¹ Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation), OJ L 119, 4.5.2016, p. 1–88, Document 32016R0679, <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj/eng>.

⁷² Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних (Страсбург, 28 січня 1981 року), https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_326#Text.

⁷³ Національна економічна стратегія на період до 2030 року.

⁷⁴ Канюка, «Адміністративно-правове забезпечення електронного судочинства в Україні», 14.

⁷⁵ Анатолій Коршун, «Принцип гласності і відкритості діяльності органів судової влади та механізм його реалізації: теоретико-правова характеристика» (дис. д-ра філософії за спеціальністю 081 — Право, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України, 2021), 124.

⁷⁶ Ж. Васильєва-Шаламова, К. Кожемякіна, «Електронне судочинство у цивільному процесі України: тенденції розвитку та вплив карантину», *Юридичний науковий електронний журнал* 3 (2022): 80, <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-3/15>.

⁷⁷ П. Цимбал, Л. Омелячук, Л. Калініченко, «Напрями вдосконалення електронного судочинства в Україні», *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)* 4–5 (8–9) (2017): 153, <https://journals.dpu.kyiv.ua/index.php/law/article/view/25/25>; О. Скочиляс-Павлів, «Сучасний стан електронного судочинства в Україні», *Київський часопис права* 1 (2024): 211, <https://doi.org/10.32782/klj/2024.1.29>.

⁷⁸ Цимбал, Омелячук, Калініченко, «Напрями вдосконалення електронного судочинства в Україні», 153.

⁷⁹ Канюка, «Адміністративно-правове забезпечення електронного судочинства в Україні», 15.

⁸⁰ Берназюк, «Цифрові технології у праві: тенденції та перспективи розвитку», 211.

Крім того, потрібно подбати про належне забезпечення судів технічним обладнанням для роботи з електронними документами та системами. Відповідно до п. 124 Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затвердженого рішенням Вищої ради правосуддя від 17 серпня 2021 р. № 1845/0/15-21,

у разі надходження заяви учасника справи щодо ознайомлення з матеріалами справи чи окремими документами в електронному вигляді через підсистему «Електронний суд» суд, який отримав таку заяву, забезпечує сканування відповідних матеріалів справи чи окремих документів у паперовій формі, що перебувають у такому суді, та долучає їх до матеріалів електронної судової справи⁸¹.

Водночас, згідно з процесуальними кодексами (ч. 7 ст. 6 Господарського процесуального кодексу України⁸², ч. 7 ст. 14 Цивільного процесуального кодексу України⁸³, ч. 7 ст. 18 Кодексу адміністративного судочинства України⁸⁴),

В умовах воєнного чи надзвичайного стану у разі знеструмлення електромережі суду чи настання інших обставин, які унеможливають функціонування Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи або її окремої підсистеми (модуля), що забезпечує обмін документами, суд може вручати особі, яка зареєструвала електронний кабінет, будь-які документи у справах, в яких така особа бере участь, у паперовій формі.

Функціонування електронного судочинства сприяє продовженню здійснення правосуддя навіть у складних умовах воєнного стану в Україні. Подальша технологічна адаптація ЄСІТС (ЄСІКС) до можливих випадків знеструмлення електромережі сприятиме забезпеченню доступу до суду.

Для розвитку електронного судочинства, безсумнівно, важливо вдосконалити відповідне нормативно-правове регулювання. У зв'язку з розробленням концепції ЄСІКС актуальним завданням є фіналізувати та затвердити нову концепцію відповідним актом. Також доцільно деталізувати положення щодо функціонування електронного судочинства на законодавчому рівні, зокрема на рівні Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

На думку науковців, потрібна комплексна, а не фрагментарна адаптація положень процесуальних кодексів до впровадження електронного судочинства⁸⁵. Серед точкових змін називають, зокрема, доцільність внесення змін до процесуальних кодексів, які б передбачали можливість суддів брати участь у судовому засіданні за допомогою використання інструментів дистанційного правосуддя поза межами приміщення суду у випадку, якщо проведення судового засідання в приміщенні суду може становити загрозу життю і здоров'ю⁸⁶. Також висловлено пропозицію передбачити в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» можливість у період воєнного або надзвичайного стану запроваджувати особливий режим роботи суду, в тому числі встановлювати дистанційну форму участі в судовому засіданні суддів та/або секретаря⁸⁷.

Дослідники також наголошують на необхідності вдосконалення законодавства щодо електронних доказів та проблемі підвищеного ризику підроблення електронних документів⁸⁸. Крім того, зважаючи на стрімкий розвиток цифрових технологій, потрібно розглянути правовий статус та можливість використання досліджень з використанням окремих інновацій у судовому провадженні як доказів у справі.

Важливо, щоб особливості фактичного функціонування інструментів електронного суду сприяли реалізації закріплених у ст. 129 Конституції України основних засад судочинства, зокрема: рівності усіх учасників судового процесу перед законом і судом; змагальності сторін та свободи в наданні ними суду своїх доказів і в доведенні перед судом їх переконливості; гласності судового процесу

⁸¹ Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, рішення Вищої ради правосуддя 1845/0/15-21, затверджено 17 серпня 2021, <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text>.

⁸² Господарський процесуальний кодекс України, 1798-XII, 6 листопада 1991, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>.

⁸³ Цивільний процесуальний кодекс України, 1618-IV, 18 березня 2004, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.

⁸⁴ Кодекс адміністративного судочинства України, 2747-IV, 6 липня 2005, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.

⁸⁵ Олег Гиляка, «Окремі аспекти функціонування електронного правосуддя в Україні», у *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 16 жовтня 2020 р.)* (Київ: ВАІТЕ, 2020), 18, <https://law.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/Zbirnyk-16.10.20.pdf>.

⁸⁶ А. Старченко, «Електронне цивільне судочинство: вплив війни та повоєнний розвиток», *Юридичний науковий електронний журнал* 6 (2024): 121, <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-6/28>.

⁸⁷ Дар'я Тихонова, «Реалізація в умовах воєнного стану електронного адміністративного судочинства», *Європейські перспективи* 3 (2023): 28, <https://doi.org/10.32782/EP.2023.3.3>.

⁸⁸ С. Кравцов, С. Правник, Л. Мошура, «Електронне судочинство як сучасний тренд», *Юридичний науковий електронний журнал* 4 (2021): 225, <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-4/53>.

та його повного фіксування технічними засобами; розумних строків розгляду справи судом; обов'язковості судового рішення⁸⁹.

Орієнтирами для подальшого розвитку законодавства та практики його застосування є рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам Ради Європи, зокрема Рекомендація (2001) щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій⁹⁰, Рекомендація (2001) щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб⁹¹, Рекомендація щодо функціональної сумісності інформаційних систем у сфері юстиції⁹², Рекомендація щодо принципів цивільного судочинства, спрямованих на вдосконалення функціонування правосуддя, ухвалена 28 лютого 1984 р.⁹³, Рекомендація (2020) щодо впливу алгоритмічних систем на права людини⁹⁴, Рекомендація (95) щодо відбору, обробки, представлення та архівації судових рішень у правових інформаційно-пошукових системах⁹⁵, Рекомендація (2003) про архівування електронних документів у правовій сфері⁹⁶, Рекомендація (2009) щодо електронної демократії (е-демократії)⁹⁷, Рекомендація (2003) щодо архівації електронних документів у правовому секторі⁹⁸, Рекомендація (2003) щодо функціональної сумісності інформаційних систем у сфері юстиції⁹⁹, резолюція Європейського парламенту від 18 грудня 2008 р. щодо електронного правосуддя¹⁰⁰, висновки Ради ЄС «Доступ до правосуддя — використання можливостей діджиталізації»¹⁰¹, висновки Консультативної ради європейських суддів (КРЕС), зокрема Висновок № 14 (2011) КРЕС «Судочинство та інформаційні технології»¹⁰², документи Європейської комісії з питань ефективності правосуддя (СЕРЕЈ) Ради Європи¹⁰³,

⁸⁹ Конституція України.

⁹⁰ Рекомендація Rec (2001) 3 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій, ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001, https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2001_3_2001_02_28.pdf.

⁹¹ Рекомендація Rec (2001) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб, ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001, https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/rec_2001_2_2001_02_28.pdf.

⁹² Рекомендація Rec (2003) 14 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо функціональної сумісності інформаційних систем у сфері юстиції, ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 (неофіційний переклад), https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2003_14_2003_09_09.pdf.

⁹³ Рекомендація (84) 5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо принципів цивільного судочинства, спрямованих на вдосконалення функціонування правосуддя, ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 367 засіданні заступників міністрів 28 лютого 1984 (неофіційний переклад), <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fold.vkksu.gov.ua%2Fuserfiles%2Fdoc%2Fperelik-dokumentiv%2F84.doc&wdOrigin=BROWSELINK>.

⁹⁴ Рекомендація (2020) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо впливу алгоритмічних систем на права людини, ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 1373 засіданні заступників міністрів 8 квітня 2020 (неофіційний переклад з англійської мови), <https://www.vkksu.gov.ua/sites/default/files/field/file/eng/20%20Рекомендація%20%282020%29%201%20Комітету%20Міністрів%20державам-членам%20щодо%20впливу%20алгоритмічних.pdf>.

⁹⁵ Рекомендація № R (95) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо відбору, обробки, представлення та архівації судових рішень у правових інформаційно-пошукових системах, ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 543 засіданні заступників міністрів 11 вересня 1995 (неофіційний переклад), https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_95_11_1995_09_11.pdf.

⁹⁶ Рекомендація Rec (2003) 15 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо архівації електронних документів у правовому секторі, ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 (неофіційний переклад), https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2003_15_2003_09_09.pdf.

⁹⁷ Recommendation CM/Rec(2009)1 of the Committee of Ministers to member states on electronic democracy (e-democracy), adopted by the Committee of Ministers on 18 February 2009 at the 1049th meeting of the Ministers' Deputies, https://www.coe.int/t/dgap/democracy/Activities/GGIS/CAHDE/2009/RecCM2009_1_and_Accomp_Docs/Recommendation%20CM_Rec_2009_1E_FINAL_PDF.pdf.

⁹⁸ Рекомендація Rec (2003) 15 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо архівації електронних документів у правовому секторі, ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 (неофіційний переклад), <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fold.vkksu.gov.ua%2Fuserfiles%2Fdoc%2Fperelik-dokumentiv%2F84.doc&wdOrigin=BROWSELINK>.

⁹⁹ Рекомендація № R (2003) 14 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо функціональної сумісності інформаційних систем у сфері юстиції, ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 (неофіційний переклад), <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fold.vkksu.gov.ua%2Fuserfiles%2Fdoc%2Fperelik-dokumentiv%2F84.doc&wdOrigin=BROWSELINK>.

¹⁰⁰ European Parliament resolution of 18 December 2008 with recommendations to the Commission on e-Justice, 2008/2125(INI)), P6_TA(2008)0637, Official Journal of the European Union CE 45/63, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52008IP0637>.

¹⁰¹ Council of the European Union, Council Conclusions "Access to Justice — Seizing the Opportunities of Digitalisation", 11599/20 (Brussels, 8 October 2020), <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11599-2020-INIT/en/pdf>.

¹⁰² Консультативна рада європейських суддів, Висновок КРЕС № 14 (2011) «Судочинство та інформаційні технології» (Страсбург, 9 листопада 2011 року), https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/r_14_2011_2011_11_9.pdf.

¹⁰³ European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), Guidelines on electronic court filing (e-filing) and digitalisation of courts, CEPEJ(2021)15REV2, document adopted at the 37th plenary meeting of the CEPEJ (Strasbourg and online, 8 and 9 December 2021) (9 December 2021), <https://old.vkksu.gov.ua/userfiles/doc/cepej-link-6.pdf>; CEPEJ, Guidelines on videoconferencing in judicial proceedings, CEPEJ(2021)4REV4, document adopted by the CEPEJ at its 36th plenary meeting (16 and 17 June 2021) (Strasbourg, 30 June 2021), https://old.vkksu.gov.ua/userfiles/doc/news07_1.pdf; CEPEJ, Revised roadmap for ensuring an appropriate follow-up of the CEPEJ Ethical Charter on the use of artificial intelligence in judicial systems and their environment, CEPEJ(2021)16, document adopted at the 37th plenary meeting of the CEPEJ (Strasbourg and online, 8 and 9 December 2021) (Strasbourg, 9 December 2021), <https://rm.coe.int/cepej-2021-16-en-revised-roadmap-follow-up-charter/1680a4cf2f>; CEPEJ, Assessment Tool for the Operationalisation of the

резолюції Парламентської асамблеї Ради Європи¹⁰⁴, Декларація принципів «Побудова інформаційного суспільства: глобальна задача у новому тисячолітті»¹⁰⁵ та інші акти.

Науковці зазначають як про здобутки і сильні сторони електронного судочинства в Україні, так і про певні недоліки та виклики.

Зокрема, О. Скочиляс-Павлів однією з позитивних сторін електронного судочинства вважає швидкість та ефективність, економію часових і фінансових затрат, економію природних ресурсів, зручність, доступність для людей з обмеженими можливостями, прозорість інформації¹⁰⁶.

Адвокатка Тетяна Рабко виокремлює такі переваги електронного судочинства в умовах воєнного стану:

1. Доступ до підсистеми «Електронний суд» є цілодобовим;
2. Можливість онлайн ознайомлення з матеріалами справи в електронному вигляді;
3. «Дія.Підпис» дає можливість громадянам, які вимушено покинули територію країни та не мають можливості отримати кваліфікований електронний підпис від кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг, зареєструватися в Електронному суді та отримати доступ до правосуддя;
4. Електронний підпис (КЕП) дає можливість авторизуватися в підсистемі відеоконференцв'язку та взяти участь у судовому засіданні онлайн, незважаючи на місцезнаходження;
5. Відсутня необхідність роздруковувати документи та витратити час і кошти на їх відправлення;
6. Підсистема «Електронний суд» фіксує фактичний час подання процесуальних документів;
7. Можливо відслідковувати рух процесуального документа в будь-який зручний час¹⁰⁷.

Серед досягнень у сфері цифровізації в системі правосуддя варто відзначити функціонування Єдиного державного реєстру судових рішень¹⁰⁸, автоматизованої системи збирання, зберігання, захисту, обліку, пошуку та надання електронних копій судових рішень, згідно із Законом України «Про доступ до судових рішень»¹⁰⁹. Попри обмеження, зумовлені воєнним станом та пов'язаними загрозами, а також необхідність вдосконалення в частині захисту даних, зокрема, від кібератак, український Єдиний державний реєстр судових рішень у частині дотримання засад відкритості, прозорості, доступності судових рішень навіть може слугувати прикладом для відповідних реєстрів та баз даних інших держав. Вдосконаленню роботи Єдиного державного реєстру судових рішень може сприяти інтеграція штучного інтелекту в процеси функціонування реєстру, розроблення орієнтованого на користувача інтерфейсу реєстру та підвищення стандартів кіберзахисту. Зважаючи на наповненість і публічну доступність Єдиного державного реєстру судових рішень як бази судової практики, зазначений реєстр може потенційно використовуватися для навчання систем штучного інтелекту, які розробляють для сфери правосуддя, зокрема систем генеративного штучного інтелекту та предикативної аналітики. Відповідно до проєкту нової концепції ЄСІКС, підсистема «Єдиний державний реєстр судових рішень» повинна забезпечити:

- централізоване зберігання електронних примірників судових рішень і окремих думок суддів із забезпеченням їх захисту та цілісності;
- автоматизовану обробку та знеособлення судових рішень відповідно до вимог законодавства про захист персональних даних, з метою їх подальшого оприлюднення;

European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems and Their Environment, CEPEJ(2023)16final, document adopted by the CEPEJ at its 41st plenary meeting, 4-5 December 2023 (4 December 2023), <https://rm.coe.int/cepej-2023-16final-operationalisation-ai-ethical-charter-en/1680adcc9c>; CEPEJ, *European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment*, adopted at the 31st plenary meeting of the CEPEJ (Strasbourg, 3-4 December 2018), <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c>; CEPEJ, *Guidelines on how to drive change towards cyberjustice – Stock-taking of tools deployed and summary of good practices (2017)*, as adopted at the 28th meeting of the CEPEJ on 7 December 2016, <https://edoc.coe.int/en/efficiency-of-justice/7501-guidelines-on-how-to-drive-change-towards-cyberjustice-stock-taking-of-tools-deployed-and-summary-of-good-practices.html#>; CEPEJ, *Toolkit for supporting the implementation of the Guidelines on how to drive change towards Cyberjustice*, as adopted at the 32th plenary meeting of the CEPEJ (13 and 14 June 2019) (Strasbourg, 14 June 2019), CEPEJ(2019)7, <https://rm.coe.int/cepej-toolkit-cyberjustice-en-cepej-2019-7/168094ef3e>.

¹⁰⁴ Parliamentary Assembly, Resolution 2341 (2020), *Need for democratic governance of artificial intelligence*, text adopted by the Standing Committee, acting on behalf of the Assembly (22 October 2020), <https://pace.coe.int/en/files/28803/html>.

¹⁰⁵ Declaration of Principles, Building the Information Society: a global challenge in the new Millennium (2004), Document WSIS-03/GENEVA/DOC/4-E (12 December 2003), <https://digitallibrary.un.org/record/533621?v=pdf>.

¹⁰⁶ Скочиляс-Павлів, «Сучасний стан електронного судочинства в Україні», 210.

¹⁰⁷ Тетяна Рабко, *Електронне судочинство. Сучасні виклики та реалії* (Вища школа адвокатури НААУ, Київ, 2024), 97, <https://www.hsa.org.ua/lectors/rabko-tetyana/articles/posibnik-elektronne-sudocinstvo-sucasni-vikliki-ta-realiyi>.

¹⁰⁸ Див. *Єдиний державний реєстр судових рішень*, <https://reyestr.court.gov.ua>.

¹⁰⁹ Верховна Рада України, *Про доступ до судових рішень*, Закон України 3262-IV, 22 грудня 2005, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3262-15#Text>.

- загальний доступ неавторизованим особам до відкритої частини підсистеми відповідно до чинного законодавства;
- доступ до повних версій судових рішень авторизованим користувачам для виконання службових обов'язків;
- інструменти контекстного, атрибутивного або комбінованого пошуку судових рішень за різними критеріями;
- інформаційну взаємодію з іншими електронними інформаційними ресурсами для обміну даними;
- автоматичне формування статистичної, оперативної та іншої звітності щодо кількості судових рішень здійснюється з урахуванням різних показників, таких як кількість зареєстрованих рішень, тривалість розгляду справ, їх результативність, а також загальний стан виконання судових рішень¹¹⁰.

Єдиний державний реєстр судових рішень має бути інтегрованим у загальну систему ЄСІКС.

На думку науковців, доступність правосуддя для кожної особи є індикатором відсутності перешкод у реалізації права на справедливий судовий захист¹¹¹.

У принципі 9 Рекомендації щодо принципів цивільного судочинства, спрямованих на вдосконалення функціонування правосуддя, ухваленої ще у 1984 р., йшлося про те, що «[с]удовим органам належить мати в своєму розпорядженні найсучасніші технічні засоби задля здійснення правосуддя за найбільш сприятливих для його ефективності умов, зокрема шляхом полегшення доступу до різних джерел права, а також пришвидшення відправлення правосуддя»¹¹². Такі сучасні технічні засоби мають сприяти доступності та ефективності правосуддя.

Як зазначає Ю. Ірха, «право на судовий захист, поряд з правом на справедливий судовий розгляд, правом на ефективний засіб правового захисту та іншими складовими, стали основою концепції “доступу до правосуддя” (access to justice), формування якої відбулося у 70-ті роки ХХ століття»¹¹³. Водночас науковець звертає увагу, що поняття «доступ до правосуддя» розуміють і як концепцію, і як принцип, і як право, а тлумачення змісту цього поняття знає змін разом із розвитком правовідносин, інститутів держави, механізмів охорони та захисту прав і свобод¹¹⁴.

Наталія Сакара розглядає право на доступ до правосуддя як позитивне процесуальне право «у системі прав людини, відповідно до якого кожна особа повинна мати можливість ініціювати судовий розгляд справи щодо своїх цивільних прав і свобод та отримати справедливий та ефективний захист, а держава зобов'язана створити відповідні умови для її реалізації»¹¹⁵.

Науковці наголошують, що впровадження електронного судочинства має орієнтуватися на ключову функцію правосуддя — захист прав особи¹¹⁶.

У Доповіді, схваленій Європейською комісією «За демократію через право» (Венеційська комісія) на її 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 р.), серед елементів верховенства права виокремлено доступ до правосуддя в незалежних і безсторонніх судах (п. 41)¹¹⁷.

У сучасних умовах стрімкої цифровізації суспільства та держави забезпечення функціонування інструментів електронного судочинства слід розглядати як елемент доступу до правосуддя, що, своєю чергою, є одним із елементів верховенства права¹¹⁸. До того ж варто також зазначити, що розуміння верховенства права та реалізація його елементів не є статичними і можуть

¹¹⁰ Концепція ЄСІКС, 27, 28.

¹¹¹ Канюка, «Адміністративно-правове забезпечення електронного судочинства в Україні», 12.

¹¹² Рекомендація (84) 5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо принципів цивільного судочинства, спрямованих на вдосконалення функціонування правосуддя, ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 367 засіданні заступників міністрів 28 лютого 1984 (неофіційний переклад), <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fold.vkksu.gov.ua%2Fuserfiles%2Fdoc%2Fperelik-dokumentiv%2Frek-84.doc&wdOrigin=BROWSELINK>.

¹¹³ Юрій Ірха, «Сучасні підходи до розуміння поняття “доступ до правосуддя”», у *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 16 жовтня 2020 р.)* (Київ: ВАІТЕ, 2020): 26, <https://law.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/Zbirnyk-16.10.20.pdf>.

¹¹⁴ Там само, 27, 29.

¹¹⁵ Наталія Сакара, *Проблема доступності правосуддя у цивільних справах* (Харків: Право, 2010), 250.

¹¹⁶ Ауріка Паскар, «Дематеріалізація судової процедури: реальність чи абстракція?», *Часопис Київського університету права* 1 (2021): 193, <https://chaspravu.com.ua/index.php/journal/article/view/653/621>.

¹¹⁷ European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), *Report on the Rule of Law*, adopted by the Venice Commission at its 86th plenary session (Venice, 25–26 March 2011), study No. 512 / 2009, CDL-AD(2011)003rev (Strasbourg, 4 April 2011), 10, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-e).

¹¹⁸ Обговорення під час Днів науки в НаУКМА, 2025, зокрема: Дар'я Богатчук, «Електронне судочинство як елемент доступу до правосуддя у структурі верховенства права», у *Захист прав та інтересів особи в умовах реформування приватного права в Україні: зб. наук. праць учасників круглого столу (28 лютого 2025 року)* (Київ: Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2025), 10–6, <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/59ce39b0-5681-43c4-abb2-6b4e9b98560f>.

змінюватися, зокрема, й під впливом технологій на суспільство і державу¹¹⁹. Застосування сучасних технологій може запропонувати настільки суттєві і впливові можливості, що потребуватиме більшого врахування в контексті концепції верховенства права¹²⁰.

Цифровізація та розширене застосування інформаційно-комунікаційних технологій вимагає нових акцентів, зокрема підвищеної уваги до таких правових цінностей та складових верховенства права, як прозорість, доступність та підзвітність, реалізації яких мають сприяти ці технології. Враховуючи, що електронне судочинство сприяє доступу до судових рішень, інформації про суд, суддів, інших учасників судового процесу та іншої інформації¹²¹, можна стверджувати, що електронне судочинство сприяє утвердженню прозорості і підзвітності в судовій системі та є необхідним для практичної реалізації принципу доступності в діяльності судів. За висновками науковців, розвиток електронних інструментів здійснення правосуддя стає основою для дотримання принципу відкритості і гласності в діяльності суду¹²². Своєю чергою, гласність і відкритість є умовами забезпечення прозорості здійснення правосуддя.

Якісна цифровізація в системі правосуддя може сприяти зростанню показника індексу верховенства права в Україні¹²³, який у 2024 р. становив 0,49¹²⁴.

У преамбулі Рекомендації (2001) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб зазначено, що «сучасні інформаційні технології стали незамінним засобом у сфері здійснення правосуддя і що вони таким чином сприяють ефективному управлінню державою, яке необхідне для нормального функціонування демократії»¹²⁵.

Неллі Голубєва виокремлює такі принципи функціонування електронного судочинства:

- відкритість, доступність, достовірність інформації про діяльність судів і своєчасність її надання;
- прозорість (транспарентність);
- забезпечення права на доступ до інформації про діяльність судів;
- дотримання прав громадян на недоторканність приватного життя, особисту і сімейну таємницю, захист їх честі, гідності та ділової репутації, права організацій на захист їх ділової репутації;
- свобода пошуку, отримання, передачі та поширення інформації про діяльність судів будь-яким законним способом;
- дотримання прав і законних інтересів учасників судового процесу при наданні інформації про діяльність судів;
- запобігання втручанню у здійснення правосуддя при наданні інформації про діяльність судів¹²⁶.

Зважаючи на те, що імплементація електронного судочинства в Україні перебуває на етапі активного розвитку та вдосконалення, варто використовувати найкращі практики іноземних держав у цій сфері. До того ж варто мати на увазі, що цифровізація системи правосуддя — це тривалий процес, який потребує часу та значних зусиль. Наприклад, як зауважують науковці, у Німеччині процес впровадження електронного судочинства був тривалим і виваженим¹²⁷, а шлях від прийняття пілотного законопроекту до ефективного функціонування електронного правосуддя в цивільних судах зайняв чимало часу¹²⁸. Закон «Про запровадження електронного документообігу в судочинстві

¹¹⁹ Monika Zalnieriute, Lyria Bennett Moses, and George Williams, “The Rule of Law and Automation of Government Decision-Making”, forthcoming, *Modern Law Review* 82(3), UNSW Law Research Paper No. 19-14 (2019): 26, <https://ssrn.com/abstract=3348831> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3348831>.

¹²⁰ Ibid.

¹²¹ Берназюк, «Цифрові технології у праві: тенденції та перспективи розвитку», 210.

¹²² Коршун, «Принцип гласності і відкритості діяльності органів судової влади та механізм його реалізації: теоретико-правова характеристика», 5.

¹²³ Концепція ЄСІКС, 5.

¹²⁴ “WJP Rule of Law Index”, World Justice Project, Ukraine, Ukraine Overall Score, 2024, <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/2024/Ukraine>.

¹²⁵ Рекомендація Res (2001) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб.

¹²⁶ Неллі Голубєва, *Електронне судочинство: міжнародний досвід* (Одеса: Фенікс, 2020), 13, <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/14039>, <https://doi.org/10.32837/11300.1403>.

¹²⁷ Л. Діденко, «Використання інформаційних комунікацій у цивільному судочинстві Німеччини», *Право і суспільство* 1, ч. 2 (2021): 35, <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.1.2.6>.

¹²⁸ Берназюк, «Цифрові технології у праві: тенденції та перспективи розвитку», 207.

та подальше сприяння електронним правовим операціям» від 5 липня 2017 р.¹²⁹ передбачає, що до 1 січня 2026 р. повсюдно в судах і прокуратурах Німеччини слід запровадити процесуальні документи в електронному вигляді¹³⁰.

Досліджуючи питання цифровізації у сфері правосуддя в Німеччині, варто брати до уваги досвід впровадження інновацій у цій країні. Наприклад, у Німеччині активно обговорюють використання технологій віртуальної реальності в судовому процесі, зокрема для віртуального відтворення місця злочину в кримінальному провадженні¹³¹. Використання технологій віртуальної реальності в правосудді має як суттєві переваги, так і недоліки, а також породжує низку етичних питань, які можуть стати предметом окремого дослідження.

На думку Н. Іванюти, реалізації європейських основ судочинства в Україні сприятиме «[в]досконалення процедур електронного доказування, автоматизація процесу управління справою, безперервна оцінка роботи системи та забезпечення ефективного зв'язку представників сторін, безпека судових матеріалів»¹³².

Безумовно, впровадження електронного судочинства в Україні має відбуватися з урахуванням українських реалій і загальної державної політики щодо цифровізації та цифрового розвитку. Задля вирішення наявних проблем у процесі цифровізації у сфері правосуддя слід зберегти здобутки нашої держави в цій галузі та використати найкращий закордонний досвід.

Висновки

Розвиток електронного судочинства в Україні шляхом як організаційних, технологічних, так і законодавчих змін має бути спрямований на забезпечення кожному права на справедливий суд та поваги до інших прав і свобод, а також базуватися на засадах верховенства права та європейських стандартах. Як досягнення, так і певні недоліки та виклики впровадження електронного судочинства в Україні варто розглядати через призму верховенства права, елементом якого є доступ до правосуддя, що в сучасних умовах забезпечується через функціонування інструментів цифровізації. Саме забезпечення верховенства права має бути орієнтиром і мірилом під час розгляду перспектив розвитку електронного судочинства, зокрема розбудови нової ЄСІКС, впровадження штучного інтелекту, використання можливостей віртуальної реальності та інших технологій. Отже, впровадження інновацій у системі правосуддя потрібно підкріплювати належними гарантіями кібербезпеки, незалежності суду і суддів, захисту прав і свобод людини, захисту персональних даних, що в кінцевому підсумку сприятиме стабільному й ефективному функціонуванню електронного судочинства та зростанню індексу верховенства права України.

¹²⁹ Gesetz zur Einführung der elektronischen Akte in der Justiz und zur weiteren Förderung des elektronischen Rechtsverkehrs, vom 5. Juli 2017, Bundesgesetzblatt Jahrgang 2017 Teil I Nr. 45, ausgegeben zu Bonn am 12. Juli 2017, https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?start=%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl117s2208.pdf%27%5D#__bgbl__%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl117s2208.pdf%27%5D__1736013492128.

¹³⁰ “Elektronische Akte in der Justiz”, Justiz-Portal Hamburg, Stand: 16.10.2024, Quelle: Behörde für Justiz und Verbraucherschutz, <https://justiz.hamburg.de/e-justice/elektronische-akte-in-der-justiz>.

¹³¹ Kölner Anwaltverein, “Justitia ist blind — auch wenn sie eine VR-Brille trägt?!” <https://www.koelner-anwaltverein.de/kontakt/>.

¹³² Наталія Іванюта, «Електронне правосуддя в цивільних справах: національний та європейський досвід», *Право і суспільство* 4 (2020): 76, <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.4.10>.

Список використаних джерел

- Берназюк, Олександр. «Цифрові технології у праві: тенденції та перспективи розвитку». Дис. д-ра юрид. наук, Ужгородський національний університет, 2021. <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/33609>.
- Богатчук, Дар'я. «Електронне судочинство як елемент доступу до правосуддя у структурі верховенства права». У *Захист прав та інтересів особи в умовах реформування приватного права в Україні: зб. наук. праць учасників круглого столу (28 лютого 2025 року)*, 10–6. Київ: Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2025. <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/59ce39b0-5681-43c4-abb2-6b4e9b98560f>.
- Васильєва-Шаламова, Ж., Кожемякіна К. «Електронне судочинство у цивільному процесі України: тенденції розвитку та вплив карантину». *Юридичний науковий електронний журнал* 3 (2022): 78–81. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-3/15>.
- Верховна Рада України. *Про доступ до судових рішень*. Закон України 3262-IV. 22 грудня 2005. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3262-15#Text>.
- Верховна Рада України. *Про судоустрій і статус суддів*. Закон України 1402-VIII. 2 червня 2016. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>.
- Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду. Справа 120/17546/23, адміністративне провадження К/990/30953/24. Постанова, 12 листопада 2024. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123060147>.
- Верховний Суд. «Знаходьте правові позиції». <https://lpd.court.gov.ua/>.
- Вища рада правосуддя. «ВРП ініціює запуск пілотного проекту щодо застосування штучного інтелекту на базі суду першої інстанції». 10 лютого 2021. <https://www.hcj.gov.ua/news/vrp-iniciyuje-zapusk-pilotnogo-proyektu-shchodo-zastosuvannya-shtuchnogo-intelektu-na-bazi-sudu>.
- Гиляка, Олег. «Окремі аспекти функціонування електронного правосуддя в Україні». У *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 16 жовтня 2020 р.)*, редкол.: О. В. Щербанюк (голова), Л. Г. Бзова (відпов. секр.) та ін., 16–18. Київ: ВАІТЕ, 2020. <https://law.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/Zbirnyk-16.10.20.pdf>.
- Голубєва, Неллі. *Електронне судочинство: міжнародний досвід*. Одеса: Фенікс, 2020. <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/14039>, <https://doi.org/10.32837/11300.1403>.
- Горовенко, Сергій. «Дотримання права на справедливий суд під час проведення судового засідання у дистанційному режимі». Дипломна робота, Київська школа економіки, 2021. <https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/07/Sergiy-Gorovenko-Master-Thesis.docx.pdf>.
- Господарський процесуальний кодекс України*. 1798-XII. 6 листопада 1991. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>.
- Діденко, Л. «Використання інформаційних комунікацій у цивільному судочинстві Німеччини». *Право і суспільство* 1, ч. 2 (2021): 32–6. <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.1.2.6>.
- Єдиний державний реєстр судових рішень. <https://reyestr.court.gov.ua>.
- Іванюта, Наталія. «Електронне правосуддя в цивільних справах: національний та європейський досвід». *Право і суспільство* 4 (2020): 72–6. <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.4.10>.
- Інструкція з використання інструментів пошуку в Базі правових позицій Верховного Суду*. <https://drive.google.com/file/d/1ibUAxcKT-rsVNSvRuSBN4a4K3R5TrRd/view>.
- Інструкція з використання підсистеми «Електронний кабінет» Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи*. Затверджено наказом ДП «ЦСС» 74-ОД, 22 вересня 2021. https://wiki.court.gov.ua/images/c/cc/Інструкція_користувача_Електронного_кабінету_ЄСІТС.pdf.
- Інструкція користувача підсистеми «Електронний суд» Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи*. Затверджено наказом ДП «ЦСС» 74-ОД, 22 вересня 2021. https://wiki.court.gov.ua/images/e/e4/Інструкція_користувача_Електронного_суду_ЄСІТС.pdf.
- Ірха, Юрій. «Сучасні підходи до розуміння поняття “доступ до правосуддя”». У *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 16 жовтня 2020 р.)*, редкол.: О. В. Щербанюк (голова), Л. Г. Бзова (відпов. секр.) та ін., 26–30. Київ: ВАІТЕ, 2020. <https://law.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/Zbirnyk-16.10.20.pdf>.
- Канюка, Наталя. «Адміністративно-правове забезпечення електронного судочинства в Україні». Автореф. дис. канд. юрид. наук, Західноукраїнський національний університет, 2023. https://www.wunu.edu.ua/svr/svr_D/kanyka/aref_Kanyka.pdf.
- Ковальова, Анастасія. «Презентована нова концепція Електронного суду, створена за підтримки USAID». *Главком*, 1 листопада 2024. https://glavcom.ua/news/prezentovana-nova-kontseptsija-elektronnoho-sudu-stvorena-za-pidtrimki-usaid-1029103.html?utm_source=chatgpt.com.

- Кодекс адміністративного судочинства України*. 2747-IV. 6 липня 2005. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.
- Кодекс суддівської етики*. Затверджено XI черговим з'їздом суддів України 22 лютого 2013, зі змінами, внесеними згідно з рішенням з'їзду суддів від 18 вересня 2024. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text>.
- Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних*. Страсбург, 28 січня 1981. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_326#Text.
- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини)*. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
- Конституція України*. 28 червня 1996. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
- Консультативна рада європейських суддів. *Висновок КРЄС № 14 (2011) «Судочинство та інформаційні технології»* (Страсбург, 9 листопада 2011). https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/r_14_2011_2011_11_9.pdf.
- Консультативна рада європейських суддів. *Висновок КРЄС № 26 (2023): Рухаючись вперед: використання асистивних технологій у судочинстві*. ССЈЕ(2023)3 (Страсбург, 1 грудня 2023). https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/vysnovok_kryes_no_26_neoficiynyy_pereklad.pdf.
- Концепція ЄСІКС*. 2024. <https://court.gov.ua/storage/portal/dsa/news/Kontseptsia%20ESIKS.pdf>.
- Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні*. Розпорядження Кабінету Міністрів України 1556-р. Схвалено 2 грудня 2020. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>.
- Коршун, Анатолій. «Принцип гласності і відкритості діяльності органів судової влади та механізм його реалізації: теоретико-правова характеристика». Дис. д-ра філософії за спеціальністю 081 — Право, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України, 2021.
- Кравцов, С. О., Правник С. О., Мошура Л. В. «Електронне судочинство як сучасний тренд». *Юридичний науковий електронний журнал* 4 (2021): 224–28. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-4/53>.
- Національна економічна стратегія на період до 2030 року*. Постанова Кабінету Міністрів України 179. Затверджено 3 березня 2021. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text>.
- Паскар, Ауріка. «Дематеріалізація судової процедури: реальність чи абстракція?». *Часопис Київського університету права* 1 (2021): 191–94. <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/653/621>.
- План заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2023 року*. Розпорядження 133-р Кабінету Міністрів України. Затверджено 9 лютого 2024. <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennia-planu-zakhodiv-z-vykonannia-rekomendatsii-ievropeiskoi-komisii-predstavlenykh-ut90224?fbclid=IwAR2wBTVoHXQtpZtuJshkIRK1twU55Dcn4Uo1eqaEwbgo3190tNvw935tTrc>.
- Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи*. Рішення Вищої ради правосуддя 1845/0/15-21. Затверджено 17 серпня 2021. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text>.
- Рабко, Тетяна. «Обов'язок сторони у власному Електронному кабінеті відслідковувати рух та стан розгляду документів у суді». Вища школа адвокатури НААУ, 17 грудня 2024. <https://www.hsa.org.ua/lectors/rabko-tetyana/articles/oboviazok-storoni-u-vlasnomu-elektronnomu-kabineti-vidslidkovuvati-rux-ta-stan-rozgliadu-dokumentiv-u-sudi>.
- . *Електронне судочинство. Сучасні виклики та реалії*. Вища школа адвокатури НААУ, Київ, 2024. <https://www.hsa.org.ua/lectors/rabko-tetyana/articles/posibnik-elektronne-sudocinstvo-suchasni-vikliki-ta-realiyi>.
- Рада Європи. *Європейський суд з прав людини. Посібник зі статті 6. Право на справедливий суд (Цивільна частина)*. https://www.echr.com.ua/wp-content/uploads/2018/02/Guide_Art_6_UKR.pdf.
- Рекомендація (2020) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо впливу алгоритмічних систем на права людини*. Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 1373 засіданні Заступників Міністрів 8 квітня 2020. <https://www.vkksu.gov.ua/sites/default/files/field/file/eng/20%20Рекомендація%20%282020%29%201%20Комітету%20Міністрів%20державам-членам%20щодо%20впливу%20алгоритмічних.pdf>.
- Рекомендація (84) 5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо принципів цивільного судочинства, спрямованих на вдосконалення функціонування правосуддя*. Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 367 засіданні заступників міністрів 28 лютого 1984. <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fold.vkksu.gov.ua%2Fuserfiles%2Fdoc%2Fperelik-dokumentiv%2F84.doc&wdOrigin=BROWSELINK>.

- Рекомендація № R (95) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо відбору, обробки, представлення та архівації судових рішень у правових інформаційно-пошукових системах. Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 543 засіданні заступників міністрів 11 вересня 1995. https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_95_11_1995_09_11.pdf.
- Рекомендація Rec (2001) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб. Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001. https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/rec_2001_2_2001_02_28.pdf.
- Рекомендація Rec (2001) 3 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій. Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001. https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2001_3_2001_02_28.pdf.
- Рекомендація Rec (2003) 14 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо функціональної сумісності інформаційних систем у сфері юстиції. Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003. https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2003_14_2003_09_09.pdf.
- Рекомендація Rec (2003) 15 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо архівації електронних документів у правовому секторі. Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003. https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2003_15_2003_09_09.pdf.
- Русанова, Ірина. «Сучасні проблеми запровадження електронного судочинства в Україні». *Публічне право* 3 (43) (2021): 41–9. <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2021-43-4>.
- Сакара, Наталія. *Проблема доступності правосуддя у цивільних справах*. Харків: Право, 2010.
- Скочиляс-Павлів, О. «Сучасний стан електронного судочинства в Україні». *Київський часопис права* 1 (2024): 207–212. <https://doi.org/10.32782/klj/2024.1.29>.
- Старченко, А. «Електронне цивільне судочинство: вплив війни та повоєнний розвиток». *Юридичний науковий електронний журнал* 6 (2024): 119–22. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-6/28>.
- Судово-юридична газета. «Технічний аудит модулів ЄСІТС завершено: подробиці». *Судово-юридична газета, Суд інфо*, 25 грудня 2023. <https://sud.ua/uk/news/sud-info/289023-tekhnicheskiy-audit-moduley-esits-zavershen-podrobnosti>.
- Судово-юридична газета. «Як буде виглядати модернізована ЄСІТС: концепція Державної судової адміністрації». *Судово-юридична газета, Суд інфо*, 20 липня 2024. <https://sud.ua/uk/news/publication/305836-kak-budet-vyglyadet-modernizirovannaya-esits-kontseptsiya-gosudarstvennoy-sudebnoy-administratsii>.
- Судово-юридична газета. «Модернізація ЄСІТС під загрозою — Державна судова адміністрація шукає нові джерела фінансування». *Судово-юридична газета, Суд інфо*, 17 лютого 2025. <https://sud.ua/uk/news/publication/323305-modernizatsiya-esits-pod-ugrozoy-gosudarstvennaya-sudebnaya-administratsiya-ischet-novye-istochniki-finansirovaniya>.
- Тихонова, Дар'я. «Реалізація в умовах воєнного стану електронного адміністративного судочинства». *Європейські перспективи* 3 (2023): 24–9. <https://doi.org/10.32782/EP.2023.3.3>.
- Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.
- Ханик-Посполітак, Роксолана. «Електронне правосуддя: сучасні європейські стандарти в цивільному судочинстві України». У *Міжнародна науково-практична конференція «Україна на шляху до Європи: реформа цивільного процесуального законодавства»: зб. наук. праць*, 52–5. Київ: Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2017. <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/20bf6159-18e0-4375-bec3-6624c8510f29/content>.
- Цивільний процесуальний кодекс України. 1618-IV. 18 березня 2004. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.
- Цимбал, П. В., Омельчук Л. В., Калініченко Л. Л. «Напрями вдосконалення електронного судочинства в Україні». *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)* 4–5 (8–9) (2017): 150–55. <https://journals.dpu.kyiv.ua/index.php/law/article/view/25/25>.
- Council of the European Union. *Council Conclusions 'Access to justice — seizing the opportunities of digitalisation'*. 2020/C 342 I/01, OJ C 342I, p. 1–7, Document 52020XG1014(01) (14.10.2020). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.CI.2020.342.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AC%3A2020%3A342I%3ATOC>.

- Declaration of Principles building the information society: a global challenge in the new millennium* (2004). Document WSIS-03/GENEVA/DOC/4-E (12 December 2003). <https://digitallibrary.un.org/record/533621?v=pdf>.
- European Commission for Democracy through Law (Venice Commission). *Report on the Rule of Law, adopted by the Venice Commission at its 86th plenary session* (Venice, 25-26 March 2011), study No. 512 / 2009, CDL-AD(2011)003rev (Strasbourg, 4 April 2011). [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-e).
- European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). *Assessment Tool for the Operationalisation of the European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems and Their Environment*. CEPEJ(2023)16final, document adopted by the CEPEJ at its 41st plenary meeting, 4-5 December 2023 (4 December 2023). <https://rm.coe.int/cepej-2023-16final-operationalisation-ai-ethical-charter-en/1680adcc9c>.
- European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). *European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment*. Adopted at the 31st plenary meeting of the CEPEJ (Strasbourg, 3-4 December 2018). <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c>.
- European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). *Guidelines on electronic court filing (e-filing) and digitalisation of courts*. CEPEJ(2021)15REV2, document adopted at the 37th plenary meeting of the CEPEJ, Strasbourg and online, 8 and 9 December 2021 (9 December 2021). <https://old.vkksu.gov.ua/userfiles/doc/cepej-link-6.pdf>.
- European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). *Guidelines on videoconferencing in judicial proceedings*. CEPEJ(2021)4REV4, document adopted by the CEPEJ at its 36th plenary meeting (16 and 17 June 2021) (Strasbourg, 30 June 2021). https://old.vkksu.gov.ua/userfiles/doc/news07_1.pdf.
- European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). *Guidelines on how to drive change towards cyberjustice – Stock-taking of tools deployed and summary of good practices* (2017), as adopted at the 28th meeting of the CEPEJ on 7 December 2016. <https://edoc.coe.int/en/efficiency-of-justice/7501-guidelines-on-how-to-drive-change-towards-cyberjustice-stock-taking-of-tools-deployed-and-summary-of-good-practices.html#>.
- European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). *Revised roadmap for ensuring an appropriate follow-up of the CEPEJ Ethical Charter on the use of artificial intelligence in judicial systems and their environment*. CEPEJ(2021)16. Document adopted at the 37th plenary meeting of the CEPEJ, Strasbourg and online, 8 and 9 December 2021 (Strasbourg, 9 December 2021). <https://rm.coe.int/cepej-2021-16-en-revised-roadmap-follow-up-charter/1680a4cf2f>.
- European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). *Toolkit for supporting the implementation of the Guidelines on how to drive change towards Cyberjustice*, as adopted at the 32th plenary meeting of the CEPEJ 13 and 14 June 2019. CEPEJ(2019)7 (Strasbourg, 14 June 2019). <https://rm.coe.int/cepej-toolkit-cyberjustice-en-cepej-2019-7/168094ef3e>.
- European Commission. *Commission Staff Working Document, Ukraine 2024 Report, Accompanying the document, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, 2024 Communication on EU enlargement policy*, SWD(2024) 699 final (Brussels, 30.10.2024), 1-104. https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine%20Report%202024.pdf.
- European Parliament. *European Parliament resolution of 18 December 2008 with recommendations to the Commission on e-Justice*, 2008/2125(INI)), P6_TA(2008)0637. *Official Journal of the European Union* CE 45/63. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52008IP0637>.
- Gesetz zur Einführung der elektronischen Akte in der Justiz und zur weiteren Förderung des elektronischen Rechtsverkehrs*, vom 5. Juli 2017. Bundesgesetzblatt Jahrgang 2017 Teil I Nr. 45, ausgegeben zu Bonn am 12. Juli 2017. https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?start=%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl117s2208.pdf%27%5D#__bgbl__%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl117s2208.pdf%27%5D__1736013492128.
- Justiz-Portal Hamburg. “Elektronische Akte in der Justiz.” Justiz-Portal Hamburg, Stand: 16.10.2024. Quelle: Behörde für Justiz und Verbraucherschutz. <https://justiz.hamburg.de/e-justice/elektronische-akte-in-der-justiz>.
- Kölner Anwaltverein. “Justitia ist blind — auch wenn sie eine VR-Brille trägt?!” <https://www.koelner-anwaltverein.de/kontakt/>.

- Parliamentary Assembly. Committee on Legal Affairs and Human Rights. *Justice by algorithm — the role of artificial intelligence in policing and criminal justice systems*. Report, Doc. 15156, Rapporteur Mr. Boriss Cilevičs, Latvia. SOC (01.10.2020). <https://pace.coe.int/en/files/28723/html>.
- Parliamentary Assembly. *Resolution 2341 (2020). Need for democratic governance of artificial intelligence*. Text adopted by the Standing Committee, acting on behalf of the Assembly (22.10.2020). <https://pace.coe.int/en/files/28803/html>.
- Recommendation CM/Rec(2009)1 of the Committee of Ministers to member states on electronic democracy (e-democracy)*. Adopted by the Committee of Ministers on 18 February 2009 at the 1049th meeting of the Ministers' Deputies. https://www.coe.int/t/dgap/democracy/Activities/GGIS/CAHDE/2009/RecCM_2009_1_and_Accomp_Docs/Recommendation%20CM_Rec_2009_1E_FINAL_PDF.pdf.
- Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation)*. OJ L 119, 4.5.2016, p. 1–88. Document 32016R0679. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj/eng>.
- World Justice Project. “WJP Rule of Law Index.” Ukraine Overall Score, 2024. <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/2024/Ukraine>.
- Zalnieriute, Monika, Lyria Bennett Moses, and George Williams. “The Rule of Law and Automation of Government Decision-Making”. Forthcoming, *Modern Law Review* 82(3), UNSW Law Research Paper No. 19–14 (2019): 1–26. <https://ssrn.com/abstract=3348831> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3348831>.

Bibliography

- Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part*. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text [in Ukrainian].
- Bernaziuk, Oleksandr. “Tsyfrovi tekhnolohii u pravi: tendentsii ta perspektyvy rozvytku” [“Digital Technologies in Law: Trends and Development Perspectives”]. Diss. for the degree of Doctor of Laws, Uzhhorod National University, 2021. <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/33609> [in Ukrainian].
- Bohatchuk, Daria. “Elektronne sudochynstvo yak element dostupu do pravosuddia u strukturi verkhovenstva prava” [“Electronic Justice as an Element of Access to Justice in the Structure of the Rule of Law”]. In *Zakhyst prav ta interesiv osoby v umovakh reformuvannia pryvatnoho prava v Ukraini [Protection of Rights and Interests of a Person in the Context of Reforming Private Law in Ukraine]: collection of scientific papers of roundtable (February 28, 2025)*, 10–6. Kyiv: National University of Kyiv-Mohyla Academy, 2025. <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/59ce39b0-5681-43c4-abb2-6b4e9b98560f> [in Ukrainian].
- Civil Procedure Code of Ukraine*. 1618-IV. March 18, 2004. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> [in Ukrainian].
- Code of Administrative Procedure of Ukraine*. 2747-IV. July 6, 2005. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> [in Ukrainian].
- Code of Judicial Ethics*. Approved by the XI Regular Congress of Judges of Ukraine on February 22, 2013, as amended by the decision of the Congress of Judges of September 18, 2024. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text> [in Ukrainian].
- Commercial Procedure Code of Ukraine*. 1798-XII. November 6, 1991. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> [in Ukrainian].
- Concept of UJICS*. <https://court.gov.ua/storage/portal/dsa/news/Kontseptsia%20ESIKS.pdf> [in Ukrainian].
- Constitution of Ukraine*. June 28, 1996. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
- Consultative Council of European Judges (CCJE). *CCJE Opinion No. 26 (2023): Moving forward: the use of assistive technology in the judiciary*. CCJE(2023)3 (Strasbourg, 1 December 2023). https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/vysnovok_kryes_no_26_neoficiyny_pereklad.pdf [in Ukrainian].
- Consultative Council of European Judges. *Opinion No. 14 (2011) of the Consultative Council of European Judges “Justice and information technologies (IT)” (Strasbourg, 9 November 2011)*. https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/r_14_2011_2011_11_9.pdf [in Ukrainian].
- Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (with Protocols) (European Convention on Human Rights)*. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text [in Ukrainian].
- Convention for the Protection of Individuals with Regard to Automatic Processing of Personal Data (Strasbourg, 28 January 1981)*. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_326#Text [in Ukrainian].
- Council of Europe. European Court of Human Rights. *Guide on Article 6. Right to a Fair Trial (Civil Limb)*. https://www.echr.com.ua/wp-content/uploads/2018/02/Guide_Art_6_UKR.pdf [in Ukrainian].

- Council of the European Union. *Council Conclusions 'Access to justice — seizing the opportunities of digitalisation'*. 2020/C 342 I/01, OJ C 342I, p. 1–7, Document 52020XG1014(01) (14.10.2020). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.CI.2020.342.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AC%3A2020%3A342I%3ATOC>.
- Declaration of Principles building the information society: a global challenge in the new millennium* (2004). Document WSIS-03/GENEVA/DOC/4-E (12 December 2003). <https://digitallibrary.un.org/record/533621?v=pdf>.
- Didenko, L. “Use of Information Communications in Civil Judiciary of Germany.” *Law and Society* 1, part 2 (2021): 32–6. <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.1.2.6> [in Ukrainian].
- European Commission for Democracy through Law (Venice Commission). *Report on the Rule of Law, adopted by the Venice Commission at its 86th plenary session* (Venice, 25-26 March 2011), study No. 512 / 2009, CDL-AD(2011)003rev (Strasbourg, 4 April 2011). [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-e).
- European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). *Assessment Tool for the Operationalisation of the European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems and Their Environment*. CEPEJ(2023)16final, document adopted by the CEPEJ at its 41st plenary meeting, 4-5 December 2023 (4 December 2023). <https://rm.coe.int/cepej-2023-16final-operationalisation-ai-ethical-charter-en/1680adcc9c>.
- European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). *European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment*. Adopted at the 31st plenary meeting of the CEPEJ (Strasbourg, 3-4 December 2018). <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c>.
- European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). *Guidelines on electronic court filing (e-filing) and digitalisation of courts*. CEPEJ(2021)15REV2, document adopted at the 37th plenary meeting of the CEPEJ, Strasbourg and online, 8 and 9 December 2021 (9 December 2021). <https://old.vkksu.gov.ua/userfiles/doc/cepej-link-6.pdf>.
- European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). *Guidelines on videoconferencing in judicial proceedings*. CEPEJ(2021)4REV4, document adopted by the CEPEJ at its 36th plenary meeting (16 and 17 June 2021) (Strasbourg, 30 June 2021). https://old.vkksu.gov.ua/userfiles/doc/news07_1.pdf.
- European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). *Guidelines on how to drive change towards cyberjustice – Stock-taking of tools deployed and summary of good practices (2017)*, as adopted at the 28th meeting of the CEPEJ on 7 December 2016. <https://edoc.coe.int/en/efficiency-of-justice/7501-guidelines-on-how-to-drive-change-towards-cyberjustice-stock-taking-of-tools-deployed-and-summary-of-good-practices.html#>.
- European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). *Revised roadmap for ensuring an appropriate follow-up of the CEPEJ Ethical Charter on the use of artificial intelligence in judicial systems and their environment*. CEPEJ(2021)16. Document adopted at the 37th plenary meeting of the CEPEJ, Strasbourg and online, 8 and 9 December 2021 (Strasbourg, 9 December 2021). <https://rm.coe.int/cepej-2021-16-en-revised-roadmap-follow-up-charter/1680a4cf2f>.
- European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). *Toolkit for supporting the implementation of the Guidelines on how to drive change towards Cyberjustice*, as adopted at the 32th plenary meeting of the CEPEJ 13 and 14 June 2019. CEPEJ(2019)7 (Strasbourg, 14 June 2019). <https://rm.coe.int/cepej-toolkit-cyberjustice-en-cepej-2019-7/168094ef3e>.
- European Commission. *Commission Staff Working Document, Ukraine 2024 Report, Accompanying the document, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, 2024 Communication on EU enlargement policy*, SWD(2024) 699 final (Brussels, 30.10.2024), 1-104. https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine%20Report%202024.pdf.
- European Parliament. *European Parliament resolution of 18 December 2008 with recommendations to the Commission on e-Justice*, 2008/2125(INI), P6_TA(2008)0637. *Official Journal of the European Union* CE 45/63. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52008IP0637>.
- Gesetz zur Einführung der elektronischen Akte in der Justiz und zur weiteren Förderung des elektronischen Rechtsverkehrs*, vom 5. Juli 2017. Bundesgesetzblatt Jahrgang 2017 Teil I Nr. 45, ausgegeben zu Bonn am 12. Juli 2017. https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?start=%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl117s2208.pdf%27%5D#__bgbl__%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl117s2208.pdf%27%5D__1736013492128.

- High Council of Justice. “VRP initsiiuie zapusk pilotnogo proiektu shchodo zastosuvannia shtuchnogo intelektu na bazi sudu pershoi instantsii” [“HCJ initiates the launch of a pilot project on the use of artificial intelligence on the basis of the court of first instance”]. February 10, 2021. <https://www.hcj.gov.ua/news/vrp-iniciyuye-zapusk-pilotnogo-proyektu-shchodo-zastosuvannya-shtuchnogo-intelektu-na-bazi-sudu> [in Ukrainian].
- Holubieva, Nelli. *Elektronne sudochynstvo: mizhnarodnyi dosvid* [Electronic Justice: International Experience]. Odesa: Feniks, 2020. <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/14039> ; <https://doi.org/10.32837/11300.1403> [in Ukrainian].
- Horovenko, Serhii. “Dotrymannia prava na spravedlyvyi sud pid chas provedennia sudovoho zasidannia u dystantsiinomu rezhymi” [“Observance of the Right to a Fair Trial during a Court Session in Remote Mode”]. Diploma thesis, Kyiv School of Economics, 2021. <https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/07/Sergiy-Gorovenko-Master-Thesis.docx.pdf> [in Ukrainian].
- Hyliaka, Oleh. “Okremi aspekty funktsionuvannia elektronnoho pravosuddia v Ukraini” [“Certain Aspects of the Functioning of e-Justice in Ukraine”]. In *Modern Challenges and Current Problems of Judicial Reform in Ukraine: Proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference (Chernivtsi, 16 October 2020)* [eds.: O. Shcherbaniuk (Chair), L. Bzova (Executive Secretary) et al.], 16–18. Kyiv: VAITE, 2020. <https://law.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/Zbirnyk-16.10.20.pdf> [in Ukrainian].
- Instruktsiia korystuvacha pidsystemy “Elektronnyi sud” Yedynoi sudovoi informatsiino-telekomunikatsiinoi systemy [User Manual of the Electronic Court Subsystem of the Unified Judicial Information and Telecommunication System]. Approved by the Order of the State Enterprise ‘IICC’ 74-OD, 22.09.2021. https://wiki.court.gov.ua/images/e/e4/Instruktsiia_korystuvacha_Elektronnoho_sudu_YesITS.pdf [in Ukrainian].
- Instruktsiia z vykorystannia instrumentiv poshuku v Bazi pravovykh pozytsii Verkhovnoho Sudu [Instructions for using the search tools in the Supreme Court Legal Position Database]. https://drive.google.com/file/d/1ibUAXcKT_rsVNSvRuSBN4a4K3R5TrRd/view [in Ukrainian].
- Instruktsiia z vykorystannia pidsystemy “Elektronnyi kabinet” Yedynoi sudovoi informatsiino-telekomunikatsiinoi systemy [Instruction on the use of the ‘Electronic Cabinet’ subsystem of the Unified Judicial Information and Telecommunication System]. Approved by the Order of the State Enterprise ‘IICC’ 74-OD, 22.09.2021. https://wiki.court.gov.ua/images/c/cc/Instruktsiia_korystuvacha_Elektronnoho_kabinetu_YesITS.pdf [in Ukrainian].
- Irkha, Yurii. “Suchasni pidkhody do rozuminnia poniattia «dostup do pravosuddia»” [“Modern Approaches to Understanding the Concept of ‘Access to Justice’”]. In *Modern Challenges and Current Problems of Judicial Reform in Ukraine: Proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference (Chernivtsi, 16 October 2020)*, [eds.: O. Shcherbaniuk (Chair), L. Bzova (Executive Secretary) et al.], 26–30. Kyiv: VAITE, 2020. <https://law.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/Zbirnyk-16.10.20.pdf> [in Ukrainian].
- Ivaniuta, Nataliia. “Electronic Justice in Civil Cases: National and European Experience.” *Law and Society* 4 (2020): 72–6. <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.4.10> [in Ukrainian].
- Justiz-Portal Hamburg. “Elektronische Akte in der Justiz.” Justiz-Portal Hamburg, Stand: 16.10.2024. Quelle: Behörde für Justiz und Verbraucherschutz. <https://justiz.hamburg.de/e-justice/elektronische-akte-in-der-justiz>.
- Kaniuka, Natalia. “Administrative and Legal Provision of E-Justice in Ukraine.” PhD diss. abstract, West Ukrainian National University, 2023. https://www.wunu.edu.ua/svr/svr_D/kanyka/aref_Kanyka.pdf [in Ukrainian].
- Khanyk-Pospolitak, Roksolana. “Elektronne pravosuddia: suchasni yevropeiski standarty v tsyvilnomu sudochynstvi Ukrainy” [“E-justice: Modern European Standards in Civil Proceedings of Ukraine”]. In *International Scientific and Practical Conference ‘Ukraine on the Way to Europe: Reform of Civil Procedure Legislation’: collection of scientific papers*, 52–5. Kyiv: National University of Kyiv-Mohyla Academy, 2017. <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/20bf6159-18e0-4375-bec3-6624c8510f29/content> [in Ukrainian].
- Kölner Anwaltverein. “Justitia ist blind — auch wenn sie eine VR-Brille trägt?!” <https://www.koelner-anwaltverein.de/kontakt/>.
- Korshun, Anatolii. “Pryntsyp hlasnosti i vidkrytosti diialnosti orhaniv sudovoi vlady ta mekhanizm yoho realizatsii: teoretyko-pravova kharakterystyka” [“The Principle of Publicity and Openness of the Judiciary and the Mechanism of its Implementation: Theoretical and Legal Characteristics”]. Diss. for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 081 — Law. Dnipro State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, 2021 [in Ukrainian].

- Kovalova, Anastasiia. "Prezentovana nova kontseptsiiia Elektronnoho sudu, stvorena za pidtrymky USAID" ["A new concept of the Electronic Court created with the support of USAID is presented"]. *Glavkom*, November 11, 2024. https://glavcom.ua/news/prezentovana-nova-kontseptsija-elektronnoho-sudu-stvorena-za-pidtrimki-usaid-1029103.html?utm_source=chatgpt.com [in Ukrainian].
- Kravtsov, S., Pravnyk S., and Moshura L. "Electronic Justice as a Modern Trend." *Juridical Scientific and Electronic Journal* 4 (2021): 224–28. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-4/53> [in Ukrainian].
- Natsionalna ekonomichna stratehiia na period do 2030 roku [*National Economic Strategy for the period up to 2030*]. Approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 3 March 2021, No. 179. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
- Parliamentary Assembly. Committee on Legal Affairs and Human Rights. *Justice by algorithm — the role of artificial intelligence in policing and criminal justice systems*. Report, Doc. 15156, Rapporteur Mr. Boriss Cilevičs, Latvia. SOC (01.10.2020). <https://pace.coe.int/en/files/28723/html>.
- Parliamentary Assembly. *Resolution 2341 (2020). Need for democratic governance of artificial intelligence*. Text adopted by the Standing Committee, acting on behalf of the Assembly (22.10.2020). <https://pace.coe.int/en/files/28803/html>.
- Paskar, Aurika. "Dematerialisation of the Judicial Procedure: Reality or Abstraction?" *Journal of Kyiv University of Law* 1 (2021): 191–94. <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/653/621> [in Ukrainian].
- Plan zakhodiv z vykonannia rekomendatsii Yevropeiskoi Komisii, predstavlenykh u Zviti pro prohres Ukrainy v ramkakh Paketa rozshyrennia Yevropeiskoho Soiuzu 2023 roku [*Action Plan for the Implementation of the Recommendations of the European Commission Presented in the Report on Ukraine's Progress under the EU Enlargement Package 2023*]. Approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine on 9 February 2024, No. 133-p. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-planu-zakhodiv-z-vykonannia-rekomendatsii-ievropeiskoi-komisii-predstavlenykh-u-t90224?fbclid=IwAR2wBTVoHXQtPZtuJshkIRK1twU55Dcn4Uo1eqaEwbG0319OtNvw935tTrc> [in Ukrainian].
- Polozhennia pro poriadok funktsionuvannia okremykh pidsystem Yedynoi sudovoi informatsiino-telekomunikatsiinoi systemy [*Regulations on the Procedure for the Functioning of Certain Subsystems of the Unified Judicial Information and Telecommunication System*]. Approved by the decision of the High Council of Justice of 17 August 2021, No. 1845/0/15-21. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text> [in Ukrainian].
- Rabko, Tetiana. "Oboviazok storony u vlasnomu Elektronnomu kabineti vidslidkovuvaty rukh ta stan rozgliadu dokumentiv u sudi" ["The Obligation of a Party to Track the Movement and Status of Documents Consideration in Court in Own Electronic Cabinet"]. Higher School of Advocacy of the Ukrainian National Bar Association, December 17, 2024. <https://www.hsa.org.ua/lectors/rabko-tetyana/articles/oboviazok-storony-u-vlasnomu-elektronnomu-kabinet-vidslidkovuvaty-rux-ta-stan-rozgliadu-dokumentiv-u-sudi> [in Ukrainian].
- . *Elektronne sudochynstvo. Suchasni vyklyky ta realii* [*Electronic Court Proceedings. Modern Challenges and Realities*]. Higher School of Advocacy of the Ukrainian National Bar Association, Kyiv, 2024. <https://www.hsa.org.ua/lectors/rabko-tetyana/articles/posibnik-elektronne-sudochynstvo-suchasni-vyklyky-ta-realiyi> [in Ukrainian].
- Recommendation (2020) 1 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member states on the human rights impacts of algorithmic systems. Adopted by the Committee of Ministers at the 1373rd meeting of the Ministers' Deputies on 8 April 2020. <https://www.vkksu.gov.ua/sites/default/files/field/file/eng/20%20Rekomendatsiia%20%282020%29%201%20Komitetu%20Ministriv%20derzhavam-chlenam%20shchodo%20vplyvu%20alhoritymichnykh.pdf> [in Ukrainian].
- Recommendation (84) 5 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member states on the principles of civil procedure designed to improve the functioning of justice. Adopted by the Committee of Ministers at the 367th meeting of the Ministers' Deputies on 28 February 1984. <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fold.vkksu.gov.ua%2Fuserfiles%2Fdoc%2Fperelik-dokumentiv%2Fek-84.doc&wdOrigin=BROWSELINK> [in Ukrainian].
- Recommendation CM/Rec(2009)1 of the Committee of Ministers to member states on electronic democracy (e-democracy). Adopted by the Committee of Ministers on 18 February 2009 at the 1049th meeting of the Ministers' Deputies. https://www.coe.int/t/dgap/democracy/Activities/GGIS/CAHDE/2009/RecCM_2009_1_and_Acomp_Docs/Recommendation%20CM_Rec_2009_1E_FINAL_PDF.pdf.
- Recommendation No. R (95) 11 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member states concerning the selection, processing, presentation and archiving of court decisions in legal information retrieval systems. Adopted by the Committee of Ministers at the 543rd meeting of the Minister's Deputies on 11 September 1995. https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_95_11_1995_09_11.pdf [in Ukrainian].

- Recommendation Rec (2001) 2 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member states concerning the design and re-design of court systems and legal information systems in a cost effective manner.* Adopted by the Committee of Ministers at the 743rd meeting of the Ministers' Deputies on February 28, 2001. https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/rec_2001_2_2001_02_28.pdf [in Ukrainian].
- Recommendation Rec (2001) 3 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member states on the delivery of court and other legal services to the citizen through the use of new technologies.* Adopted by the Committee of Ministers at the 743rd meeting of the Ministers' Deputies on 28 February 2001. https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2001_3_2001_02_28.pdf [in Ukrainian].
- Recommendation Rec (2003) 14 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member states on the interoperability of information systems in the justice sector.* Adopted by the Committee of Ministers at the 851st meeting of Ministers' Deputies on 9 September 2003. https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2003_14_2003_09_09.pdf [in Ukrainian].
- Recommendation Rec (2003) 15 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member states on archiving of electronic documents in the legal sector.* Adopted by the Committee of Ministers at the 851st meeting of the Ministers' Deputies on 9 September 2003. https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2003_15_2003_09_09.pdf [in Ukrainian].
- Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation).* OJ L 119, 4.5.2016, p. 1–88. Document 32016R0679. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj/eng>.
- Rusanova, Iryna. "Suchasni problemy zaprovadzhennia elektronnoho sudochynstva v Ukraini" ["Modern Problems of Implementation of Electronic Justice in Ukraine"]. *Public Law* 3 (43) (2021): 41–9. <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19284/1/41-49.pdf> [in Ukrainian].
- Sakara, Nataliia. *Problema dostupnosti pravosuddia u tsyvilnykh spravakh* [The Problem of Accessibility of Justice in Civil Cases]. Kharkiv: Pravo, 2010 [in Ukrainian].
- Skochylas-Pavliv, O. "The Current State of Electronic Justice in Ukraine." *Kyiv Law Journal* 1 (2024): 207–212. <https://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/425/411> [in Ukrainian].
- Starchenko, A. "Electronic Civil Litigation: Impact of War and Post-War Development." *Juridical Scientific and Electronic Journal* 6 (2024): 119–22. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-6/28> [in Ukrainian].
- Sudovo-yurydychna hazeta. "Modernizatsiia YeSITS pid zahrozoiu — Derzhavna sudova administratsiia shukaie novi dzherela finansuvannia" ["Modernization of the UJITS is under threat — the State Judicial Administration is looking for new sources of funding"]. *Sudovo-yurydychna hazeta, Sud info* [Judicial and Legal Newspaper, Court Info], February 17, 2025. <https://sud.ua/uk/news/publication/323305-modernizatsiya-esits-pod-ugrozoy-gosudarstvennaya-sudebnaya-administratsiya-ischet-novye-istochniki-finansirovaniya> [in Ukrainian].
- Sudovo-yurydychna hazeta. "Tekhnichniy audyt moduliv YeSITS zaversheno: podrobytsi" ["Technical Audit of the EJITS Modules Completed: Details"]. *Sudovo-yurydychna hazeta, Sud info* [Judicial and Legal Newspaper, Court Info], December 25, 2023. <https://sud.ua/uk/news/sud-info/289023-tekhnicheskiy-audit-moduley-esits-zavershen-podrobnosti> [in Ukrainian].
- Sudovo-yurydychna hazeta. "Yak bude vyhlidaty modernizovana YeSITS: kontseptsii Derzhavnoi sudovoi administratsii" ["How the modernised UJITS will look like: the concept of the State Judicial Administration"]. *Sudovo-yurydychna hazeta, Sud info* [Judicial and Legal Newspaper, Court Info], July 20, 2024. <https://sud.ua/uk/news/publication/305836-kak-budet-vyglyadet-modernizirovannaya-esits-kontseptsiya-gosudarstvennoy-sudebnoy-administratsii> [in Ukrainian].
- Supreme Court in the panel of judges of the Administrative Cassation Court. Case 120/17546/23, administrative proceedings K/990/30953/24. Resolution, November 12, 2024. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123060147> [in Ukrainian].
- Supreme Court. "Znakhodte pravovi pozytsii" ["Find Legal Positions"]. <https://lpd.court.gov.ua/> [in Ukrainian].
- The Concept of Artificial Intelligence Development in Ukraine.* Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine 1556-r. Approved December 2, 2020. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
- Tsymbal, P., Omelchuk L., and Kalinichenko L. "Napriamy vdoshkonalennia elektronnoho sudochynstva v Ukraini" ["Directions for Improving Electronic Justice in Ukraine"]. *International Legal Bulletin: Actual Problems of the Present (Theory and Practice)* 4–5 (8–9) (2017): 150–55. <https://journals.dpu.kyiv.ua/index.php/law/article/view/25/25> [in Ukrainian].
- Tykhonova, Daria. "Realizatsiia v umovakh voiennoho stanu elektronnoho administratyvnoho sudochynstva" ["Implementation of Electronic Administrative Proceedings under Martial Law"]. *European Perspectives* 3 (2023): 24–9. <https://doi.org/10.32782/EP.2023.3.3> [in Ukrainian].

- Vasyliieva-Shalamova, Zh., and Kozhemiakina K. "Electronic Litigation in the Civil Process of Ukraine: Development Trends and Impact of Quarantine." *Juridical Scientific and Electronic Journal* 3 (2022): 78–81. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-3/15> [in Ukrainian].
- Verkhovna Rada of Ukraine. *Pro dostup do sudovykh rishen* [On Access to Court Decisions]. Law of Ukraine 3262-IV. Adopted December 22, 2005. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3262-15#Text> [in Ukrainian].
- Verkhovna Rada of Ukraine. *Pro sudoustrii i status suddiv* [On the Judiciary and the Status of Judges]. Law of Ukraine 1402-VIII. Adopted June 2, 2016. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> [in Ukrainian].
- World Justice Project. "WJP Rule of Law Index." Ukraine Overall Score, 2024. <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/2024/Ukraine>.
- Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen [Unified Stated Register of Court Decisions]. <https://reyestr.court.gov.ua> [in Ukrainian].
- Zalnieriute, Monika, Lyria Bennett Moses, and George Williams. "The Rule of Law and Automation of Government Decision-Making". Forthcoming, *Modern Law Review* 82(3), UNSW Law Research Paper No. 19–14 (2019): 1–26. <https://ssrn.com/abstract=3348831> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3348831>.

Daria Bohatchuk

PhD in Law (Candidate of Science of Law), Senior Lecturer,
Department of General Theory of Law and Public Law, Faculty of Law
National University of Kyiv-Mohyla Academy, Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0008-6804-6765>
d.bohatchuk@ukma.edu.ua

PERSPECTIVES FOR DEVELOPMENT OF ELECTRONIC JUSTICE IN UKRAINE

Abstract

The article examines the prospects for the development of electronic justice in Ukraine, focusing on Ukraine's strategic course towards full membership in the European Union and related European integration obligations. Emphasis is placed on the importance, when implementing e-justice, of considering the objectives set out in the Law of Ukraine "On the Judiciary and the Status of Judges" (rule of law, European standards, ensuring everyone the right to a fair trial and respect for other rights and freedoms), as well as the basic principles of justice outlined in Article 129 of the Constitution of Ukraine. The functioning of the modules of the Unified Judicial Information and Telecommunication System (UJITS) is analysed. It is noted that certain aspects need to be improved to ensure the user-oriented functioning of the system, including adding further tools and information to the electronic cabinet, increasing the variety of templates for procedural documents, and improving user manuals for electronic court users. Attention is drawn to the need to address current problems in e-justice, such as technical malfunctions and cybersecurity threats, as well as the need for proper data protection, enhancement of digital literacy and technical infrastructure, and improvements to the regulatory framework. The prospects for the use of artificial intelligence to ensure the sustainable and efficient operation of e-justice are reviewed. The article outlines the achievements and strengths of e-justice in Ukraine, as well as its shortcomings and challenges. Among the achievements in the digitalisation of the justice system, particularly regarding compliance with standards of openness, transparency, and accessibility of court decisions, is the Unified State Register of Court Decisions. Suggestions are made regarding the prospects and further improvement of the functioning of this register. It is concluded that ensuring the functioning of e-justice tools in today's rapidly digitalizing environment should be considered as an element of access to justice, which, in turn, is an integral part of the rule of law. The increased use of information and communication technologies in the justice system requires new emphases, particularly when addressing issues of transparency, accessibility, and accountability, which these technologies should facilitate, including through the introduction of e-justice.

Keywords: electronic court, digitalisation, Unified Judicial Information and Telecommunication System, Unified Judicial Information and Communication System, artificial intelligence, rule of law.

Матеріал надійшов 15.01.2025

